

اورمو بیلیم یوردونون اؤیرنجی سل، توپلومسال، یازینسال و ایدمان درگیسی

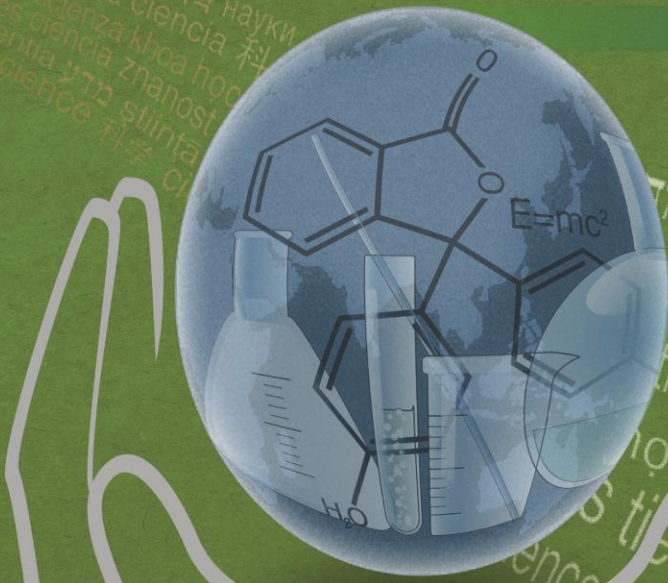
دؤردونجو ایل - سککیزینجی سای

۱۳۹۲ - جی گونش ایلی - بایرام آی

ساتیش: ۱۰۰۰ تومن

International Mother Language Day 21 February 2014

Local languages and Science

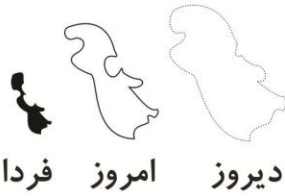

۲۱ فوریه - ۲ اسفند

دوینا آنا دیلے گونو

روز جهانے زبان مادری

نیمروزنامه اروستانگر

نشریه دانشجویی فرهنگی، ادبی، هنری و ورزشی
دانشگاه اورمیه

سوروملو مودورهابتله امتیاز بیهسی : عزت الله قلی زاده

باش یازار: یاسر رنجبری

گرافیک و دوزنلمه : عارف دیانتی و عباس اروج زاده

شماره تماس : ۰۹۳۷۸۹۶۲۶۷۶

وبسایت : www.urmudenizi.arzublog.com

ایمیل : urmudenizi@gmail.com

صفحه

ایچینده کی لر

۲
۳
۴
۶
۷
۱۳
۱۴
۱۵
۱۷
۱۸
۱۹

- تاریخچه روز جهانی زبان مادری
- چالش های زبان مادری
- موقعیت زبان تورکی در ایران
- آقایان! حق را فدای مصلحت نکنید
- نشریات تورکی پس از انقلاب اسلامی
- نگاهی به نشریات دانشجویی آذربایجانی
- مصاحبه
- کنوانسیون های بین المللی حقوق اقلیت ها
- نیلچی لر
- حیکیلپه
- شئعر

باش سۆز

پیام مدیر کل یونسکو به مناسبت زبان مادری

ایرینا بوکووا، مدیر کل یونسکو به مناسبت روز بین‌المللی زبان مادری (۲۱ فوریه ۲۰۱۴) پیامی با عنوان "زبان‌های محلی برای شهروندی جهانی: تمرکز بر علم" ارسال کرده است:

اکنون به مدت چهارده سال است که یونسکو و شرکایش روز بین‌المللی زبان مادری را جشن می‌گیرند. ما با برگزاری فعالیت‌های سازماندهی شده، کنفرانس‌ها، کنسرت‌ها و سمینارها در سراسر جهان، بر اهمیت تنوع زبان‌شناسی و چندزبانگی تاکید می‌کنیم.

حمایت و ترویج زبان‌های مادری، عامل اصلی ایجاد شهروندی جهانی و تفاهم متقابل واقعی است. آشنایی و صحبت به بیش از یک زبان، باعث می‌شود که درک بهتری از گنجینه‌های فرهنگی در جهان پدید آید. به رسمیت شناختن زبان‌های محلی، مردم را توانمند می‌کند تا صدایشان بهتر شنیده شود و نقش فعالی در سرنوشت جمعی خود ایفا کنند. به این دلیل است که یونسکو همه تلاش خود را به کار می‌برد تا از همزیستی هماهنگ ۷۰۰۰ زبان دنیا که مردم جهان به آن سخن می‌گویند حمایت کند.

امسال، تاکید ویژه ما بر "زبان‌های محلی برای شهروندی جهانی: تمرکز بر علم" است که نشان می‌دهد چگونه زبان‌ها دسترسی به دانش، انتقال و کثرت آن را تضمین می‌کند. برخلاف نظر عموم، زبان‌های محلی به طور کامل قادرند که جدیدترین مطالب علمی را در زمینه‌های ریاضیات، فیزیک، فناوری و غیره منتقل کنند. به رسمیت شناختن این زبان‌ها، به معنی گشودن دری روی حجم زیادی از مطالب علمی سنتی است که اغلب نادیده گرفته شده است، و نیز به معنی غنی‌سازی بنیان دانش ما است.

زبان‌های محلی، رکن ایجاد بسیاری از زبان‌هایی است که در سراسر جهان در حوزه علم به کار می‌رود. این زبان‌ها همچنین در معرض بیشترین خطر قرار دارند. حذف زبان‌های مادری، به معنی محروم کردن افراد آن زبان، از حق اساسی هر بشر برای کسب معرفت علمی است.

و اکنون نیز، ارتباط نزدیک مردم با یکدیگر در "دهکده جهانی"، فعالیت برای ایجاد تفاهم بین فرهنگی و گفتگو را حیاتی‌تر می‌کند. در دنیای امروز، استفاده از حداقل سه زبان، معمول است که عبارت است از: یک زبان محلی، یک زبان برای ارتباطات گسترده‌تر و یک زبان بین‌المللی برای ایجاد ارتباط در سطوح بومی و جهانی. این تنوع زبان‌شناختی و فرهنگی می‌تواند بهترین شانس ما برای آینده باشد: برای خلاقیت، نوآوری و فراگیر شدن؛ و ما نباید این شانس را از بین ببریم.

روز بین‌المللی زبان مادری، بیش از یک دهه است که بسیاری از نقش‌هایی را که زبان‌ها در شکل‌بخشی به افکار، به معنای گسترده آن، و یک شهروند جهانی ایفا می‌کند، به‌خوبی نمایان سازد؛ فضایی که در آن همگی ما ابزاری را برای سهم شدن در زندگی و رویارویی با چالش‌های جوامع خواهیم داشت. من در اینجا از همه کشورهای عضو یونسکو و سازمان بین‌المللی فرانسه‌زبانان که در بزرگداشت این روز در سال ۲۰۱۴ مشارکت دارند، و نیز از فعالان جامعه مدنی، آموزش‌یاران، انجمن‌های فرهنگی و رسانه‌ها درخواست می‌کنم که از این تنوع زبان‌شناختی نوید بخش، در جهت برقراری صلح و توسعه پایدار به طور تمام و کمال بهره‌مند شوند.

دیل اینسان لار آراسیندا آنلاشمایی ساغلاپان(تامین اتمک) دوغال و طبیعی بیزه آراجدیور(واسطه). دتمک دیل، بوتون اینسان لارا ایلیشکی لریمزده بیزه آراجدیلق اتدیر. اینسانین، سینیری(عصب) چکیلیمه‌ین دویغو و دوشونجه(احساس وتفکر) ییتنه‌یی‌نین(قابلیت) سونوج لاری(نتیجه)، اؤز منلییی‌نین اثشیینه آنجاق دیل ایله کؤچورولور(چرخارلماق، گؤندریلمک، انتقال). بو باخیمدان دیل ایله دوشونجه ایچ- ایچه گیرمیش دورومدادیر. اینسان، دیل ایله دوشوندویونده، دیلی‌نین گلیشمه‌سی دوشونجه‌سینه و دوشونجه‌سی‌نین گلیشمه‌سیده دیلینله باغلی‌دیر. هابنله بیز میلیتین فردلری آراسینداکی اورتاق دویغو و دوشونجه آخیمی دیل ایله قورولدوقدا و بو آخیمین دوندن بو گونه، بو گوندن یارینا یالینیز دیل ایله کؤچورولمسه‌سینده، دیل هر بیز توپلومون میلی دیلرلی و یاشاما بیجیمی اولان اوینارلیغی نین(کولتور، فرهنگ) هم کؤچوروجوسو و هم داشیییجی‌سی‌دیر.

دیل لر ایچینده ان اؤنملی‌سی انا دیلی‌دیر. انا دیلیمیز بیزیم منلییمیزین آیریلماز بیز پارچاسی‌دیر، بله‌کی یاشامیمیزین هر بیز اشامیندا؛ ائوده، اوخولدا، بلییم‌یوردوندا، ایش یترینده، ... اونولا بیزلیکده یاشاییریق.

دیل هر نه دن اؤنجه توپلومسال(سوسیال، اجتماعی) و اولوسال(میلی) بیز وارلیق‌دیر. اولوس لاری(میللت) بیز ارایا گتیرن، میللتلری بیزلشدیرن و قورویان هابنله باغیمیزلیغین تملی اولان میلی اتلایش و شعورون ان گوجلو قاینغی یئنه دیل‌دیر. گؤرونویو کیمی، دیلین دیر و اؤنمی و اونون گر کلی اولدوغو دانیلماز بیز گئچک‌دیر.

انا دیلیمیزدن تومجهر(جمله) قوراراق دوشونوروک، بونلاری دیله گتیردییمیزده ادینا "دانشما" دئییریک. انا دیلیمیزده دانشمامیز، دیلیمیزین ایقادا اولدوغونو دویوروسا(اثشیتدیریرسه)، یازیلیب اوخونماسی اونون سوزجله(زامانلا) یاشاییش و گلیشمه‌سینی ساغلاپیر. بو باخیمدان دیلین یازیلیشی و اؤیرتیمی اونون وار اولدوغو قدر اؤنملی ساییلیر.

اینسان لار سۆزلرینی اوزاقدکی لارا چاتدیرماق و یا اوزون زامان ساخلاماق اوچون، اونلاری داها دایانقلی بیز علامت دوزه‌نینه چنویرمه‌یی دوشونموش و یازینی قیلغیلامیشلار(ایجاد اتمک).

اسکی اینسان لار اوزه‌رینه(حاققیندا) بیلگی لریمیزی، بیزاخدیق لاری بلگه لر(سند) و داش یازیتلاریندان آلیریق، اؤرنه‌یین(مثلا)؛ بیز اورخون داش یازیتلاری(کتیبه) دالداسیندا، بوندان مین‌یکی یوز ایل اؤنجه یاشایان اتالاریمیز گؤک‌تورکلرین، وارلیغی، سورونلاری(مسئله، مشکل)، دویغو و دوشونجه‌لری اوزه‌رینه دوشونکرک، بیزشئی لر اؤیرنمیش اولوروق.

میللتلرین یازیدان اؤنجه‌کی یاشاییش بیچیمیندن(طرز، شکل) چوخ آرنی اؤیرنه بیلدییمیز اوچون، تاریخ یازی ایله باشلار دئییریک. ایندیسه بیز دیلیمیزده اؤیرتیم گؤموروکسه، یازیمیز اولمایاچاقدیر و یازیمیز یوخدورسا تاریخیمیز اولمایاچاقدیر دتمک‌دیر.

۱۵ ایل اؤنجه ۱۹۹۹ د، یونسکو گنئل قورولو، بایرام ایی‌نین ایکیمی نی(۲) اسفند، ۲۱ فوریه) "دوتیا انا دیلی گونو" اولاراق آدلاندیرمیشدیر. بوگون ایندییه دک یونسکو اویه‌سی(عضو) اولان چوخلو اولکه‌لرده جوشقویلا قوتلانماق‌دادیر.

بیزده انا دیلیمیز تورکجه‌نین اوغروندا چالیشان بیلگین و دیلچی‌لریمیزی قوللایاراق(دستک) هابنله اوزک دولو سئوگی و ساغیلاریمیزی اونلارا بیلدیره‌رک، درگیمیزین بو سایه‌سی "اؤزل انا دیلی سایه‌سی" اولسون دئییه ایسته‌دیک. بو سایه‌نین قونولاری انا دیلی و انا دیلی گونو چئوره سیننده(اطرافیندا) توپلانمیشدیر.

تاریخچه روز جهانی زبان مادری

یاسر رنجبری

دوم اسفند مصادف با ۲۱ فوریه "روز جهانی زبان مادری" است. روزی که از ۱۵ سال پیش برای جلب توجه جوامع بشری به اهمیت تنوع زبانی و حفظ آن در جهان، گرامی داشته می‌شود. اما تاریخچه پیدایش روز جهانی زبان مادری به حرکت‌های دانشجویان دانشگاه‌های بنگلادش در سال ۱۹۵۲ برمی‌گردد، زمانی که بنگلادش هنوز از پاکستان استقلال نیافته بود و ایالت پاکستان شرقی نامیده می‌شد و زبان رسمی که در مدارس و دانشگاه‌های پاکستان شرقی آموزش داده می‌شد، زبان پاکستانی ویا همان اردو بود. درحقیقت این زبان به غیر اردو زبانان تحمیل می‌شد. اما دیگر ملت بنگال علی‌الخصوص فعالان دانشجویی‌شان زیر بار این تحمیل نمی‌رفتند. این در حالی بود که به خاطر تفکرات خاص دولت وقت پاکستان، کوچکترین حرکتی در این زمینه با شدیدترین اقدامات این دولت مواجه می‌شد. با این حال ملت بنگال برای گرفتن حق تحصیل به زبان مادری‌شان کوتاه نمی‌آمدند. چندی نگذشت که دانشجویان بنگالی با هدف به رسمیت شناساندن زبان مادری مردم سرزمینشان یعنی زبان «بنگلا» یا «بنگالی» اقدام به تظاهرات وسیع کردند. در این زمان یعنی در ۲۱ و ۲۲ فوریه سال ۱۹۵۲ تعداد زیادی از دانشجویان بنگالی در محوطه دانشگاه داکا توسط دولت پاکستان به رگبار بسته شدند. از جان‌باختگان این حادثه می‌توان به ابوالبرکت (استاد دانشگاه داکا)، رفیع‌الدین احمد (دانشجو) و شوفیر رحمان (کارمند عالی‌رتبه دادگاه عالی بنگلادش) اشاره کرد. اما مقاومت و ایثار دانشجویان، اساتید و فعالان فرهنگی و سیاسی بنگلادش باعث شد که چهار سال بعد (۱۹۵۶) زبان بنگالی به رسمیت شناخته شود و همچنین تداوم مبارزات مردم و فعالین باعث استقلال بنگلادش از پاکستان در سال ۱۹۷۱ شد. پس از استقلال بنگلادش، مراسم روز زبان مادری همه ساله در ۲۱ فوریه با شکوه خاصی در این کشور برگزار می‌شد، تا اینکه در سال ۱۹۹۹ سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) پیشنهاد کشور بنگلادش مبنی بر اعلام ۲۱ فوریه به عنوان "روز جهانی زبان مادری" را پذیرفت. هم‌زمان با این فعالیت‌ها سازمان دیگری با عنوان "طرفداران جهانی زبان مادری" در کانادا تشکیل شد که اعضای آن را افرادی از ملیت‌های مختلف تشکیل می‌دادند. این تشکل نیز پیشنهاد خود را جهت نامگذاری ۲۱ فوریه با عنوان روز جهانی زبان مادری به سازمان یونسکو ارائه داد. پس از تصویب، طرحی توسط یونسکو تهیه و به تمامی ۱۸۸ کشور عضو این سازمان، از جمله کشور ایران ابلاغ شد، طرحی که در آن برای معلمان، دانش‌آموزان و دانشجویان برنامه‌های خاصی تدارک دیده شده بود. بدین ترتیب برای اولین بار مراسم روز جهانی زبان مادری در ۲۱ فوریه سال ۲۰۰۰ در پاریس با حضور نمایندگان کشورهای مختلف جهان، زبان شناسان و دبیرکل سازمان یونسکو برگزار شد.

دویناداکای دیل قورولاری

یاسر رنجبری

قاینق باخیمیندان بیر- بیرینه یاخین اولان دیل‌لر، بیر قورول اولوشدورولار (تشکیل اتمک). دونیا دیل‌لری بو بیجمده چنشینتی عایله و دیل قورولارینا آیریلیرلار. بیر دیل عایله‌سی‌نین قول لاری، تاریخین بیلینمه‌ین دؤنملرینده، بیر آنا دیلدن چیخیش و گنتدیجه اؤزلیکلر قازاناراق باغیمسیر بیر دیله چتورلمیشدیرلر. البته بو بیر وارساییم‌دیر (فرضیه)، آنجاق بو دیل‌لر آراسینداکی بنزریکلر، بنله بیر وارساییمی گولندیرمکده دیر.

ان یاغین و منیمسینمیش دیل بؤلمله‌لری، قاینق ایله قورولوش باخیمیندان بؤلونلردیر.

قاینق باخیمیندان:

دویناداکای باشلیجا دیل عایله‌لری بونلاردیر:

(۱) هیند- آروپا دیل‌لری: بو قورول اؤز دؤرد یانا بؤلونور (آ) هیند- ایران دیل‌لری: ایران، افغان، پاکستان، هیندستان، سئریلانکا، نپال دیل‌لری. (ب) ایسلاو دیل‌لری: روسجا، بولغارجا، لهجه (پولونیا)، چنکجه، ایسلوواکجا، بالتیک دیل‌لری. (ج) روم و یا رومان دیل‌لری (لاتینجه‌دن توره‌دیلمیش دیل‌لر): ایتالیانجا، فرانسوزجا، ایسپانیولجا، پورتنگیزجه (پرتغالجا)، رومنجه. (د) ژرمن دیل‌لری: اینگیلیسجه، آلمانجا، ایسوتنجه (سوئد)، نوروژجه،...

(۲) هامی- سامی دیل‌لری: (ا) هامی: اسکی میصیر دیلی، قوشو دیلی، لیبیا- بربر دیلی، چاد دیلی. (ب) سامی: عربجه، عبرانیجه (کنعانجا)، حبشه، آکدجه.

بو قورولون اونملی دیل‌لری عربجه و عبرانیجه دیر.

(۳) بانتو دیل‌لری: بانتو دیل‌لری آفریقانین بؤیوک بیر بؤلومونده

دانیشیلماقدادیرلار.

(۴) چین- تبت دیل‌لری: چینجه، تبتجه، ویئتنامجا، خیمرجه.

(۵) اورال- آلتای دیل‌لری: گننل گوروشه گوره بو ایکی قول بیر قاینقدان چیخیش، آنجاق سورج بویونجا (زامانلا، گنتدیجه) قوهوملوق باغلاری آزالمیشدیر.

دونیا دیل‌بیلیمی چتوره‌سینده، آلتای قورولون قول‌لاری تورک، موغول و مانچو- تونقوز دیل‌لردیر. بونونلا بیرلیکده کوره و ژاپون دیل‌لری‌نین بو قورولدا یئر آلب المامادینی اوزه‌رینه دارتیشمالار سورمکده دیر. اورال قورولوندا ایسه، فین، ماجار (مجار) و ساموند دیل لری یرتلیشدیر.

تورک دیلی دانیشیر باخیمیندان؛ چینجه، اینگیلیزجه، ایسپانیولجا و هیندجه دن سوترا بنشینجی سیرادادیر. تورکجه‌میزدن بیر سیرا آشاغیدا ایسه عربجه یرتلمیشدیر.

قورولوش باخیمیندان:

دونیا دیل‌لری قورولوش یوخسا یاپی باخیمیندان اوچ یانا بؤلونورلر:

(۱) یالینلایان دیل‌لر (ایریملی دیل‌لر):

بو دیل‌لرده هر سؤزجوک تک هجadan قورولور و سؤزجوکلرین چکیملی یوخسا چکیلشلی بیجم‌لری (شکیل، طرز) یوخدور. دئمک بو دیلین سؤزجوکلری همیشه کؤک دوروموندادیر. تومجه (جمله) چکیمسیر سؤزجوکلرین بیر آرایا گلمه‌سییله اولوشدورولور. تومجه‌لرین آنلامیدا، گننلیکله سؤزجوکلرین سیرالایشیدان (سیرالانما) آنلاشیلیر. بو دیل‌لره "تک سسلی دیل‌لر" ده دئییلیر. اوست- اوسته بو دیل‌لرین اؤیرنمه سی بیر آز چتینلیک آباریر

چین و تبت دیل‌لری بو قورولیا گیرر.

(۲) چکیملی دیل‌لر (بؤکوملو دیل‌لر):

بو دیل‌لرده چکیم سیراسیندا و ینتی سؤزجوکلر توره‌دیلیک‌کن، سؤزجوک کؤکو گننلیکله دیشیلیر. بو دیشیم (تغییر)، سؤزجوکو تانیما یا جاق بیر دوروما (وضعیت) گتیریر. آکلر (وند) ایسه، سؤزجوکو اؤتونه (قاباغنا)، اور تاسینا و یا سونونا گله بیلر..

چالش های زبان مادری

مهراب مقصودزاده

(الف) زبان مادری از نگاه روان شناسی:

علی‌رغم توجه به چالش‌ها و مشکلات متعدد مربوط به کودکان از سوی نهادهای دولتی و غیر دولتی، آنچه که دانسته یا نادانسته از نگاه مسئولان این امر مخفی می‌ماند، توجه به مشکلات آموزشی کودکان می‌باشد. در این زمینه می‌توان به تبعیضات روا داشته شده برای دانش‌آموزان غیرفارسی در سیستم آموزشی کشور اشاره کرد. تبعیضات و بی‌مهری‌هایی که برخلاف قراردادها و معاهده‌های بین‌المللی از جمله ماده سسی کنوانسیون حقوق کودک می‌باشد که بیان می‌دارد: «کودکان متعلق به اقلیت‌های مذهبی، قومی و زبانی در کشورهای مختلف حق استفاده از زبان، فرهنگ و مذهب خود همراه دیگر آشنایان، به طور جمعی یا فردی را دارا هستند».

محیط مدرسه و آموزش همواره هویت، احساسات و بار منطقی الهام گرفته از خانواده را در وجود کودک تقویت نموده و او را برای پذیرش مسئولیت‌های مهم در قبال جامعه در آینده آماده می‌سازد. اگر آموزش و تحصیل به زبان مادری نباشد چه اتفاقی خواهد افتاد؟

هنگامی که آموزگار با زبانی به غیر از زبان مادری تدریس کرده و صحبت می‌کند؛ به دلیل اینکه دانش‌آموز زبان معلم را بلد نیست، درس را فرا نگرفته و به دلیل عدم هماهنگی زبان به کار رفته در مدرسه و خانه، دچار سردرگمی می‌شود. کودک زبانی را که از پدر و مادر خود آموخته و به آن اعتماد کرده‌است، در محیط مدرسه خریدار ندارد. در نتیجه چنین شرایطی اعتماد کودک از همه کسانی که در خانه با او به زبان مادری صحبت می‌کردند، ساقط می‌گردد. چنین کودکانی به دلیل نداشتن اعتماد به نفس کافی، از خانواده و جامعه‌ای که بدان تعلق دارند فرار می‌کنند و به صورت آسمیله در پی یافتن هویت جدید بر می‌آیند. تجربه نشان داده‌است که چنین کودکانی معمولاً هیچ علاقه و احساسی نسبت به فولکلور، فرهنگ و تاریخ خود نشان نمی‌دهند. بنابراین آموزش زبان مادری و سایر زبان‌ها به کودکان باید بر اساس اصول روانشناسی انجام گیرد.

زمان شروع آموزش زبان دوم:

در میان نظریه‌پردازان علم روانشناسی، در مورد زمان آموزش زبان دوم برای کودکان اختلاف نظر وجود دارد. اما از نظر فیزیولوژیکی، پنج سالگی بهترین زمان برای یادگیری زبان دوم می‌باشد. اگر آموزش از این سن شروع شود هم از نظر توانایی رشد و هم از نظر روان‌شناختی برای کودک مفید است. ولی والدین نباید آموزش زبان دوم را تا زمانی که کودک تسلط کافی بر زبان مادری خود نیافته و در ادای کلمات آن توانایی لازم را ندارد، شروع کنند. زیرا منطقه‌ای که زبان اول و زبان دوم در مغز فعال می‌کنند، متفاوت است. بنابراین باید منطقه اول مغز به وسیله زبان مادری فعال گردد و بعد آموزش زبان دوم شروع شود.

آموزش زبان دوم و معایب آن:

اگر آموزش زبان اول تا پنج سالگی طبق اصول روانشناسی اشاره شده در بالا صورت نگیرد، آموزش به زبان دوم مشکلات فراوانی از جمله ناتوانی در تجزیه و تحلیل آموخته‌ها و عدم تلفظ درست کلمات را در پی خواهد داشت. اختلاف در زبان مدرسه و خانه برای کودکان (دو زبانی) باعث مشکلات فراوانی می‌شود.

اُزرنه‌بین(مثلاً): بو قوروپداکی دیل‌لردن بیرری فارس دیلی‌دیر. فارسجادا "می‌آیم" (گلیرم) ائیله‌می‌نین کنج‌میش چاغی "آدم" (گلدیم) اولور، و یا تور کجه‌ده‌کی "پیشمک" ایله "پیشیرمک" ائیللم‌لری‌نین یئرینه تک "پختن" ائیله می ایشله‌نیلمکده‌دیر. گُوروندویو کیمی بو دیل‌لری‌ن بیر‌آزیندا قورالسزلیق(قایداسزلیق) داها چوخ گُزه چارپیر. آنجاق بعضی‌سینده ایسه، سؤزجوک کُوکو ایله یئنی سؤزجوک و یا سؤزجوک چکیمی آراسیندا آچیق بیر باغ و ایلگینی(ابطله) گُسترن بیر ایز واردیر. اُزرنه بین؛ عرب دیلی کیمی.

چکیمی دیل‌لر قورویوندا سامی و هیند- آوروپا دیل‌لری یئرلشیدیر.

(۳) اکله‌م‌لی دیل‌لر(بیتیشیمی، بیتیشکن، باغلانتیلی دیل‌لر):

بو دیل‌لرده آد و ائیلیم چکیم‌لری ایله یئنی سؤزجوک‌لرین قورولدوغوندا کُوک دیشیمیر. کُوک‌لری‌ن دیشیمزلیبی، بو دیل‌لری‌ن اؤنملی اؤزلیک‌لری‌ندیر. بو قورویون دیل‌لری اورال- آلتای دیل‌لری‌دیر و آلتای دیل‌لری‌ن اولان تورک دیلمیزده بو قورویو یئرلشمیشدیر.

تورکجه‌نین کُوک دیشیمزلیبینه اؤرنک: تورک دیلینده "قال" ائیله‌می‌نین چئشیتلی چاغ‌لارداکی قورولوشو، بنله‌دیر: قالیدیر، قالاچاغام، قالاچاقسان، قالدینیز، قالیردیک، قالمیشدیرلار، ... گُوروندویو کیمی ائیلیمین چاغی دیشیلیدکده، سؤزجوک کُوک(قال) اؤز دیشیمزلیبینی قورویور.

تورکجه‌میز سوندان اکله‌م‌لی دیل‌دیر. دئمک اک‌لر سؤزجوک کُوکون سونونا قوشولورلار. اؤرنک اوچون:

قال - اجاق - میش - لار.(قالاچاقمیشلار)

سنو - یین - دیر - یچی.(سنویندیریچی)

دونیسا دیلچی‌لری باخیشینا گُزه، تورکجه‌میز دیل‌بیلگیسی باخیشینان ان قوراللی دیل‌لردن بیرری ساییلازاق، عربجه و آلمانجا ایله بیولیکده، دنیائین ان اوستون اوچ دیلی آراسیندادیر.

آیا می‌دانید؟؟؟

✓ الفبای اورخون یا الفبای قدیمی تورک یا الفبای گُک تورک الفبایی بود که از قرن ششم میلادی و تا قرن یازده میلادی توسط تورکان استفاده می‌شده است. این خط شباهت بسیاری به الفبای هون دارد. اولین اثر به خط اورخون در اواخر قرن نوزده در حاشیه رود یئنی سئی در روسیه پیدا شد و در سال ۱۸۸۹ توسط ویلیام توماس دانمارکی رمزگشایی شد.

✓ تورکمن‌های عراق که تورک‌های عراق یا عراقی‌های تورک نیز نامیده می‌شوند، یک گروه قومی در عراق و از شاخه تورک‌های آناطولی هستند که به طور عمده سکونت‌گاه آنان در شمال عراق و کرکوک می‌باشد. عموم تورکمن‌ها به زبان تورکی آذربایجانی با لهجه کرکوک صحبت می‌کنند.

✓ زبان فرانسه سی و دو هزار واژه دارد که بیست هزار واژه آن ریشه علمی و خارجی دارند. این زبان به عنوان عاشقانه‌ترین زبان دنیا هم مشهور است. سی کشور به صورت رسمی از زبان فرانسه استفاده می‌کنند به جز تعدادی که به صورت غیر رسمی فرانسوی را به کار می‌برند.

✓ در قرن شانزده نصد زبان بومی در آمریکا وجود داشت. امروزه تنها پنجاه زبان از آن‌ها باقی مانده که متکلمین آن‌ها اندک و در حال انقراض هستند.

موقعیت زبان تورکی در ایران

احسان سلماسی

تا پایان دوره قاجار، ایران هرگز یک زبان و یک فرهنگ واحد چه در سطح دولتی و رسمی، چه در سطح ملت و به صورت ملی نداشت. اما پس از روی کار آمدن رضاخان و حکومت مستبدانه و نژاد پرستانه وی، تدریس و تحصیل تنها یک زبان و ممنوع شدن تدریس و تحصیل دیگر زبان‌ها در دستور کار حکومت پهلوی قرار گرفت.

در زمان رضاشاه روشنفکرانی چون محمود افشار، احمد کسروی، ملک الشعرای بهار، اقبال آشتیانی و سیدضیاء با لحنی توهین آمیز نسبت به زبان و فرهنگ ملت تورک ایران، زبان تورکی را یادگار شومی از مغولان وحشی معرفی می‌کردند. اینان به این وسیله در صدد از بین بردن زبان تورکی در ایران بودند. در حالی که زبان تورکی بنا به شواهد تاریخی از هزاران سال پیش از و از زمان سومریان و ایلامیان در میان مردم بومی آذربایجان مرسوم بوده که با پیوستن تورکان سلجوقی به هم‌زبانان بومی خود در آذربایجان و آناطولی و تشکیل حکومت‌های مقتدر بعدی زبان تورکی اوغوز، زبان عمومی مردم آذربایجان و آناطولی شد. این زبان با قدرت ذاتی خود پویاتر شد به گونه‌ای که در دنیای امروز طبق برآورد سازمان جهانی یونسکو، سومین زبان زنده و با قاعده جهان به شمار می‌رود.

در این دوره با شیوه آسیمیلاسیون (شیمیه سازی) به دنبال تشکیل کشور تک‌زبانه بودند و به لزوم نابودی زبان‌های غیرفارسی در ایران پافشاری می‌کردند و سرلوحه کار خود قرار داده بودند، غافل از این‌که در دنیای کنونی حداقل ۳۰۰۰ زبان زنده وجود دارد و چاره‌ای جز پذیرش این واقعیت و احترام به حقوق زبانی همه انسان‌ها نیست.

در دوره پهلوی اول، پروژه‌های کوتاه‌مدت و درازمدت با هزینه‌های سرسام آور به راه افتاد و تحریف تاریخ، زبان‌سازی و هویت‌تراشی برای ایرانیان غیرفارسی رونق گرفت. دشمنی با زبان‌ها و فرهنگ های ایرانی غیرفارسی، به خصوص تورکی در اولویت این برنامه‌ها قرار داده شد.

همه این‌ها در حالی بود که خیلی از آثار ادبی و فرهنگی زبان فارسی در طول حکومت هزار ساله تورکان ایران آفریده شد، شعرا و نویسندگان نامی آثار فارسی همچون خاقانی، نظامی، مولوی، خیام، سعدی، حافظ و حتی فردوسی و دیگر آفرینندگان آثار فارسی در طول دوران پادشاهان تورک ایران به اوج شهرت رسیدند ولی زبان تورکی هیچ‌گاه تضعیف نگردید.

اقدامات و برنامه‌های دوران پهلوی در دشمنی با زبان تورکی آذربایجانی:

۱- در این دوره با حمایت رضاشاه، سیاست های شونیستی آن‌چنان شتابی به خود می‌گیرد که روشنفکری چون محمود افشار که به مدت زیادی در سوئیس تحصیل کرده و زندگی مسالمت آمیز ملت های این کشور را با سه زبان رسمی و یک زبان منطقی‌ای به چشم خود دیده و تجربه کرده بود تبدیل به ناسیونالیستی افراطی گشت.

محمود افشار با هم‌فکری افرادی هم‌چون محمدعلی فروغی، سیدضیاء و دیگر باستان‌گرایان، بنیاد افشار را تاسیس کرد. یکی از اقدامات این بنیاد ایجاد کودکان شبانه‌روزی نمونه با هدف قطع رابطه کودکان غیرفارسی‌زبان با محیط خانوادگی و در نتیجه تسریع روند از بین بردن زبان‌های غیرفارسی به خصوص زبان تورکی در ایران بود.

عدم توجه به آموزش زبان مادری به عدم تکمیل نظام فکری و شخصیتی کودک منجر شده و او در اثر ضعف قدرت بیان از مطرح کردن سؤال یا ایده خویش حتی در بزرگسالی نیز می‌گریزد. کودک باید اول به زبان مادری خود کاملاً مسلط باشد تا بتواند آموزش زبان دوم را شروع کند.

در صورت آموزش کامل زبان اول، اگر کودک زبان دوم را یاد بگیرد توانایی مغز برای یادگیری زبان سوم و تمرکز روی اطلاعات و توانایی تشخیص مطالب بیشتر می‌شود و این افراد دیرتر دچار آزیایمر می‌شوند و در حل مشکلات و خلاقیت فکری بهتر عمل می‌کنند.

خانم ناتاشا پست؛ مدیر اجرایی انجمن مدرسه قومی در مجمع سالانه کودکان در سال ۱۹۹۵ مدارس سینحالا می‌گوید: «بزرگترین و قویترین هدیه‌ای که والدین می‌توانند به بچه‌هایشان بدهند، انتقال و آموزش زبان و فرهنگ خود می‌باشد».

ب) تاثیر رسمی نشدن زبان بر پیشرفت آن:

همان طور که گفتیم زبان پدیده‌ای است اجتماعی، که با رشد به سوی تکامل می‌رود. دانشمندان و جامعه شناسان در مقابله با تهاجم

فرهنگ بیگانه بر فرهنگ خودی، تقویت فرهنگ خود را راهکار می‌دانند. همانا زبان‌ها گنجینه‌های معنویت و انسانیت هستند و پایمال کردن آن، ظلم به صاحبان زبان و دشمنی با معنویت و فرهنگ بشری محسوب می‌شود. نبود کردن زبان در حقیقت تلاش برای از بین بردن نشانه‌های خداوندی و عصیان در مقابل اراده خداوند است.

آنتا دیوپ انسان شناس آفریقایی می‌گوید: «هویت فرهنگی هر جامعه به سه عامل بستگی دارد: تاریخ، زبان و روان شناسی».

زبان نیز مهم‌ترین ابزار فرهنگ هر ملت است که همانا نشانگر نگرش متفاوت آن ملت می‌باشد.

اما غفلت در مورد تورک زبانان ایران که قسمت قابل توجهی از جمعیت این کشور را تشکیل می‌دهند و برآورده نکردن خواسته‌های آنان مخصوصاً اصول ۱۵ و ۱۹ قانون اساسی که حق تحصیل به زبان مادری و برابری اقوام پیش‌بینی می‌کند، چالش‌های مهمی را برای جامعه به وجود می‌آورد. برخورد منطقی در قبال این مطالبات تنها راه برون‌رفت از این چالش‌هاست.

انسان‌ها همیشه به‌وسیله زبان مثل یک رشته، فرهنگ گذشته و حال را به یکدیگر پیوند می‌دهند. برای شناخت یک ملت باید زبان او را شناخت. «سه زر» شاعر سیاه‌پوست می‌گوید: «هر فرهنگی برای این‌که شکفته شود نیازی به چهارچوبی دارد و به ساختمانی که زبان را می‌توان در این چهارچوب قرار داد». در کشوری مانند ایران که زبان‌های بومی زبان رسمی، اداری و فکری نیست، این زبان‌ها به فراموشی سپرده می‌شوند. در نتیجه این تبعیض‌ها زبان دیگر رشد نمی‌کند و حتی تهدیدی به نیستی است.

اگر ملتی فرهنگ، زبان و نژاد و... خود را از دست دهد و استحاله و آسمیله شود در طول تاریخ مورد استثمار فرهنگ‌های مهاجم قرار می‌گیرد. چرا که استثمار و استعمار اقتصادی و اجتماعی از استعمار فرهنگی آغاز می‌شود.

متأسفانه در سایه سکوت و بی‌توجهی مسئولین، حقوق زبانی تورک زبانان ایران جدی گرفته نمی‌شود.

این در حالی است که در پی رسمی نشدن زبان مادری روز به روز از ارزش و قدرت این زبان کاسته شده و به دنبال آن هویت، تاریخ و فرهنگ این ملت به سوی نیستی می‌رود. نسل آینده در سایه این بی‌تدبیری‌ها، آسمیله شده و نسبت به تاریخ و هویت خود بیگانه می‌شوند. حتی همین اواخر در انتخابات ریاست جمهوری وعده نامزدها به‌خصوص آقای دکتر روحانی در مورد اجرای اصل ۱۵ قانون اساسی هنوز در مرحله حرف مانده و در این میان بعضی از روشنفکران با موضع گیری حق به جانب و غیرمنطقی، اجرای اصل ۱۵ را خطری برای تمامیت ارضی ایران و زبان فارسی می‌دانند.

با پیروزی انقلاب اسلامی انتظار می‌رفت که سیاست شبیه‌سازی ملت‌ها در کشور ریشه کن شود و با توجه به رسالتی که بر عهده رسانه‌های ارتباط جمعی می‌باشد می‌توان به نوعی اشتباهات و ظلم‌های گذشته را در خصوص ملت آذربایجان جبران کند. اما عملکرد صدا و سیما چنین چیزی را نشان نمی‌دهد. با هزاران آرزو شبکه‌های استانی در استان‌های مختلف آذربایجان احداث شد ولی عملکرد شبکه‌های استانی در طول عمر کوتاه خود نشان می‌دهد که اینان نه تنها در راه شناخت زبان، هویت و فرهنگ واقعی مردم گام بر نمی‌دارند بلکه با سیاستی که در پیش گرفته‌اند موانع جدی تری را بر سر راه چنین شناختی ایجاد می‌کنند.

در شناخت سیاست‌های شبکه‌های استانی سیما در مناطق مختلف آذربایجان می‌توان به بررسی برنامه‌های ارائه شده از سوی آنان پرداخت. برای مثال، اکثر برنامه‌های کودک به زبان فارسی پخش می‌شود و برنامه‌هایی که به زبان تورکی پخش می‌شود عمدتاً مربوط به کشاورزی، مسائل روستایی و... می‌باشد (البته آن‌هم به زبانی که فعل‌هایش تورکی است و فهم آن برای غیرتورک زبانان راحت‌تر از خود تورک‌هاست). با توجه به این‌که هویت واقعی یک شخص در دوران کودکی و نوجوانی شکل می‌گیرد، با ارائه چنین برنامه‌هایی، کودکان این سرز و بوم از زبان و فرهنگ خویش دور نگه داشته‌شده و زبان تورکی را زبانی درجه پایین معرفی می‌شود. چنین ساختاری در عرصه شناختی، عاطفی و رفتار مردم آذربایجان «دوگانگی» پدید

جواد شیخ‌الاسلامی تئورسین دیگر، در تکمیل نظرات محمود افشار، طرح جدا کردن اجباری نوزادان شیرخوار آذربایجانی و نگهداری آن‌ها در شیرخوارگاه‌های مخصوص به گونه‌ای که تا هفت سالگی با والدین خود در تماس نباشند و کلامی از آن‌ها نشنوند، را پیشنهاد کرد.

۲- در کتاب‌های چاپ شده این دوران، هنگام ارائه آمار از زبان‌های رایج در ایران پس از زبان فارسی، نام زبان‌های افغانی یا پشتو، کردی، بلوچی، ارمی، بنی‌اسرائیلی، زرتشتی، کلدانی و لهجه‌های مازندرانی، گیلکی، سمنانی، بروجردی و کاشی در لیست زبان و لهجه های رایج مردم ایران آورده شد و از برده شدن نام زبان تورکی که نزدیک به نصف جمعیت ایران به آن تکلم می‌کردند خودداری گردید!

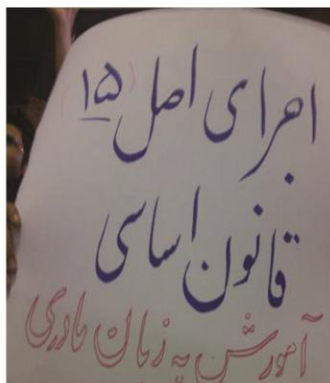
دکتر پرویز نائل خانلری رئیس فرهنگستان ایران در دوران پهلوی در کتاب «زبان شناسی و زبان فارسی» ضمن برشمردن زبان‌های غیر فارسی و محلی ایران از زبان تورکی آذربایجانی، تورکی تورکمنی و عربی که زبان اکثریت مردم کشور را تشکیل می‌دهند، سخنی به میان نمی‌آورد!

۳- در سال ۱۳۰۹ به دستور رضاشاه تدریس زبان فارسی در مدارس کشور اجباری و تحصیل به زبان‌های غیرفارسی ممنوع گردید. از تحصیل و تدریس زبان تورکی آذربایجانی که اولین مدرسه مدرن ایران به این زبان و به وسیله دانشمند شهیر آذربایجان «میرزا حسن رشدیه» در سال ۱۸۹۴ میلادی با کتاب «وطن دلیلی» و در تبریز آغاز به کار کرده بود جلوگیری شد.

۴- در دوره پهلوی اول، ناسیونالیسم افراطی آن‌چنان شتابی به‌خود گرفت که به دستور رضاشاه اقدام به تغییر نام‌های تورکی و بومی مکان‌های جغرافیایی در آذربایجان و سایر نقاط ایران کردند و نام‌های غیرتورکی را جایگزین نام‌های بومی کردند!

۵- در دوران حاکمیت ۵۳ ساله خاندان پهلوی که آن را دوران سیاه زبان تورکی برمی‌شمارند، چاپ و انتشار آثار نظم و نثر تورکی به جز در دوران یک ساله حاکمیت فرقه دمکرات در آذربایجان، که تورکی زبان رسمی آذربایجان شد، ممنوع گردید.

با ادامه روند «فارسی‌سازی»، مردم محل خواهان رسمی شدن زبان تورکی

در مدرسه‌ها، دستگاه‌های دولتی و مطبوعات بودند.

در دوران اولیه بعد از انقلاب اسلامی، فضای نسبی بازی برای فعالیت فرهنگی در آذربایجان مهیا شد ولی متأسفانه اندیشه‌های نژادپرستانه، بعد از انقلاب اسلامی به طور کامل ریشه کن نشد. پادشاه ملت‌های ایرانی غیرفارسی از فداکاری‌های خود در انقلاب فقط محدود به اصل ۱۵ قانون اساسی مبنی بر آزادی نشریات و آموزش به زبان‌های قومی و محلی در مدارس و اصول ۱۹ و ۴۸ مبنی بر عدم تبعیض بین اقوام و استان‌ها بود که هیچ یک ضمانت اجرایی ندارند و تا به حال حاضر نیز اقدامی در جهت عملی کردن این قوانین صورت نگرفته است.

آورده، «بحران هویت» را در آنان تشدید می‌نماید.

رسانه‌های ارتباط جمعی که به نوعی در راستای شبیه‌سازی ملت‌ها گام برمی‌دارند رابطه‌ای دو سویه و معنادار با فرهنگ واقعی ملت‌ها (از جمله ملت آذربایجان) ندارند و در دراز مدت هرگز موفق نخواهند بود. زیرا اعمال سیاست شبیه‌سازی در کشورهای دیگر از قبیل اندونزی و... نشان داده است که این سیاست‌ها اگر چه در کوتاه مدت ممکن است به موفقیت‌هایی دست یابد اما در دراز مدت با شکست مواجه خواهد شد.

منابع:

- ۱- ترکان و بررسی تاریخ زبان و هویت آن‌ها در ایران - حسن راشدی - چاپ ۱۳۸۶ - اندیشه نو
- ۲- پنج وقف‌نامه - مجموعه انتشارات ادبی و تاریخی موقوفات افشار - شماره ۱۶
- ۳- مجله مطالعات ملی - شماره ۴

آقایان! حق را فدای مصلحت نکنید.

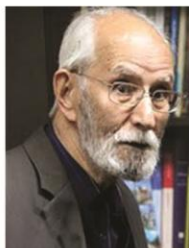
عزت الله قلی زاده

اهمیت زبان مادری به عنوان یکی از مهم‌ترین فاکتورهای تشکیل دهنده هویت انسان هر روز آشکارتر شده و جمعیت‌های زبانی برای اعتلای زبان مادری خود مصمم‌تر می‌شوند. نگاهی به سیاست‌گذاری دولت‌ها این واقعیت را نمایان می‌سازد که تلاش برای حفظ و ارتقاء زبان یا زبان‌های موجود، به عنوان اصلی مهم در سطح کلان برنامه ریزی‌ها قرار دارد و امکانات در نظر گرفته شده جهت حفظ و اعتلای زبان‌ها (اعم از امکانات آموزشی، نیروهای متخصص، بودجه تخصیص یافته و ...) قابل توجه است. متأسفانه در برخی کشورها نظیر ایران امکانات در نظر گرفته شده برای این امر هیچ سختی با تنوع زبانی کشور ندارد و همچون کشوری تک‌زبانه تقریباً همه امکانات موجود صرفاً در اختیار یک زبان قرار می‌گیرد. تداوم این روال اعتراض سایر جمعیت‌های زبانی را در پی داشته است. میلیون‌ها شهروند ترک‌زبان نیز خواهان توجه به زبان مادریشان به صورت سیستماتیک و در سطح کلان تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها هستند و از همه تریبون‌های موجود برای مطالبه این حق استفاده می‌کنند. نگاهی به مطالب نشریات منتشره در آذربایجان، مطالبات مطرح شده از سوی دانشجویان، جو استادیوم‌های ورزشی و از شهرهای آذربایجان و ... این خواسته را اثبات می‌کند. مطالبات مدنی مردم آذربایجان هر روز شکل جدی‌تری به خود می‌گیرد به گونه‌ای که این مطالبات در زمان انتخابات ریاست جمهوری اخیر به گوش نامزدهای ریاست جمهوری رسید و دکتر حسن روحانی به دلیل پذیرش این مطالبات و قول برای پیگیری و اجرایی کردن آنها توانست قسمت اعظمی از آرای مناطق غیر فارس‌زبان را کسب کند.

با روی کار آمدن دولت تدبیر و امید، فضای مساعدی برای تحقق مطالبات قانونی و به حق اقوام به وجود آمد و اظهارات علی یونسی (دستیار ویژه رئیس جمهور در امور اقوام و اقلیت‌های دینی) و علی اصغر فانی (وزیر آموزش و پرورش) امیدهای بسیاری را در جامعه به وجود آورد. مدت زیادی از این اظهارات نگذشت که موضع‌گیری‌های عجیب برخی نهادها و مخصوصاً فرهنگستان زبان و ادب فارسی باعث تعجب همگان گشت. برای آشکار شدن زوایای مختلف این مخالفت‌ها در زیر به معرفی اعضای فرهنگستان و تحلیل نظرات آن‌ها می‌پردازیم:

جای بسی تأسف است، مسئولی که هم به قانون و هم به اهمیت آموزش زبان مادری آگاهی کامل دارد و به واسطه نمایندگی مجلس و عضویت در مجمع تشخیص مصلحت نظام باید مدافع قانون و حقوق مردم باشد با موضع‌گیری‌های غیرمنطقی راه را برای اجرای قانون ناهموار می‌کند.

محمدعلی موحد (متولد تبریز) -
دکتری حقوق - تدریس حقوق مدنی در دانشکده حقوق دانشگاه تهران: «دولت باید از مداخله مستقیم در آموزش زبان‌های محلی و بومی خودداری کند، ما زبان معیاری داریم که زبان رسمی ماست اگر دولت بخواهد آن را فراموش کند و به حوزه زبان‌های محلی وارد شود کار ما زار است.»

این‌که بگوییم دکتر موحد با قانون آشنا نیست و مطالبات مدنی و حقوق ملت برای ایشان مفاهیم تعریف‌نشده‌ای می‌باشد، با توجه به تخصص ایشان بدون شک به بی‌راهه رفته‌ایم. البته معلوم نیست دکتر موحد بر اساس کدام مولفه‌ها از زار شدن کارشان در صورت ورود دولت به بحث آموزش زبان مادری سخن می‌گوید و آیا به خاطر زار نشدن کار ایشان اصول قانون اساسی هم‌چنان باید معطل بمانند؟!

سلیم نیساری (متولد تبریز) -
دکتری علوم تربیتی: «عده‌ای فکر می‌کنند علاقه به یک قومیت یعنی تحصیل به زبان آن قوم، اما این موضوع بسیار خطرناک است. در موضوع آموزش زبان مادری نباید طوری عمل کنیم

که در ادامه دچار مشکلات متعدد شویم.» البته دکتر نیساری مشخص نکرده‌اند که با اجرای اصول مصرح قانون اساسی و آموزش زبان مادری در مدارس و دانشگاه‌ها چه خطری ایجاد می‌گردد؟ ندادن حقوق مردم خطرناک است یا احترام به حقوق آن‌ها؟

بهالدین خرمشاهی (متولد قزوین) -
فوق لیسانس کتابداری: «دولت باید حدود زبان مادری را تعیین کند و بگوید تا چه اندازه‌ای و به چه شکلی این مسئله باید آموزش داده شود.»

اگرچه اظهارات آقای خرمشاهی نسبت به دیگر اعضای فرهنگستان نسبتاً ملایم‌تر است ولی توهم توطئه در گفته‌های ایشان نیز به چشم می‌خورد.

غلامعلی حداد عادل (متولد تهران) -
دکتری فلسفه - رئیس پیشین مجلس شورای اسلامی - نماینده فعلی مجلس شورای اسلامی - عضو شورای عالی انقلاب

فرهنگی - عضو مجمع تشخیص مصلحت نظام - رئیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی - کاندیدای انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۳۹۲: «مواظب باشید که مبادا از کیسه سرمایه‌های ملی‌مان هم‌چون زبان فارسی برای پیروزی‌های موقت و بی‌حاصل جناحی خرج کنید.»

البته چنین اظهارنظرهایی از دکتر غلامعلی حدادعادل در حافظه‌ها ثبت شده است. به عنوان مثال، سال گذشته ایشان در جمع دانشجویان دانشگاه اورمی و در پاسخ به سوال دانشجویی در مورد آموزش به زبان مادری در اظهارنظری جالب وظیفه آموزش را به مادران واگذار کرده بودند!

این امر خود به خود راه را برای یکسان سازی زبانی هموار می کند به گونه ای که در گذر زمان حتی نخبگان جمعیت های زبانی با زبان خود احساس بیگانگی می کنند. این امر روند تضعیف و نابودی گروه های زبانی را باز تولید و تشدید می کند.

توجه به مدرک تحصیلی، تخصص و سوابق اعضای فرهنگستان زبان فارسی نماینگر آن است که همگی آن ها با حقوق ملت و اهمیت آموزش زبان مادری آشنا هستند و یقیناً برآشتگی و تناقض گویی آن ها هدف خاصی را دنبال می کند. آن ها که می دانند از طریق قانون نخواهند توانست در برابر حقوق مسلم مردم بایستند، سعی دارند با فراقکتی و متشنج کردن فضا موضوع را به مسئله ای امنیتی - سیاسی تبدیل نموده و بدین طریق مطالبات جامعه مدنی را به حاشیه برانند.

اگر دولت و نهادهای ذیربط واقعا در اجرای قانون اساسی مصمم هستند باید گرفتار این فضا سازی ها نشوند و از تبدیل شدن حق آموزش زبان مادری به موضوعی امنیتی جلوگیری کنند.

نشریات تورکی پس از انقلاب اسلامی

ندا مقرب

نشریات یکی از انواع رسانه ها جهت انتشار اخبار و ابراز عقاید جامعه، طبقه و قشر خاص می باشد. نشریه با اکتشاف حرف، کاغذ و چاپ به وجود آمد؛ به همین دلیل، تاریخ دقیقی از انتشار اولین نشریات در دست نیست. اولین نشریه ها بر روی الواح سنگی انتشار می یافت که عموماً شامل اخباردهی از وقایع دربار و جنگ ها بود.

انتشار اولین روزنامه در ایران، بر خلاف غرب - که در تقابل سیستم ها منتشر شد - در پی ارتباط با غرب به وجود آمد. در دوره قاجار، عباس میرزا با فرستادن هیئت علمی به غرب دریچه فناوری را به روی ایران گشود و با آمدن اولین دستگاه چاپ به تبریز زمینه انتشار اولین روزنامه در ایران فراهم شد.

در دهمده های انقلاب ۱۳۵۷ و در پی به وجود آمدن فضای باز سیاسی و فرهنگی در ایران، آذربایجان روی خورش به خود دیده و در ۲۶ دی ماه ۱۳۵۷ - روز فرار محمدرضا از ایران - به همت آقایان عماد، نوروز و حمید "احمدزاده" نشریه "اولدوز" به زبان تورکی آذربایجانی در هشت صفحه منتشر شد. این نشریه، اولین نشریه از زمان انقلاب ۵۷ به شمار می آید که بعد از ده شماره انتشار تعطیل شد.

مجله هفتگی "یولداش" با موضوع سیاسی و به همت "حسین محمدزاده صدیق" در سال ۱۳۵۷ به زبان تورکی آذربایجانی در تبریز فراوان شروع به کار کرد. این نشریه بعد از ۲۱ شماره انتشار، در سال ۱۳۵۹ تعطیل شد. بعد از تعطیلی مجله یولداش جناب دکتر صدوق ماهنامه "انقلاب یولوندا" را منتشر کرد. این مجله تا سال ۱۳۶۰، سیزده شماره منتشر شد. وی بعد از آن فصل نامه "یئنی یول" را تا سال ۱۳۶۳ به قلم تحریر در آورد.

فتح الله مجتبیایی (متولد تهران - دکتری تاریخ ادیان و فلسفه شرق): «موضوع آموزش زبان مادری امری وارداتی است، شک ندارم که این موضوع از خارج به ایران آمده است. قبل از این در هندوستان نیز این مسئله توسط انگلستان تجربه شد و امروز هم انگلستان و کشورهای شمالی ما هستند که می خواهند این مسئله را به ایران وارد کنند. بهترین وسیله برای عقب نگه داشتن یک ملت بی توجهی به زبان آن است. اگر بخواهیم زبان های مادریمان را به عنوان زبان علمی و آموزشی به کار بندیم به طور حتم به گذشته بر خواهیم گشت و این موضوع خطرناک است و از آن بوی توطئه می آید.»

توهم توطئه در اظهارات دکتر مجتبیایی به وضوح مشخص است و در اظهارات خویش هیچ توجهی به حقوق ملت و قانون اساسی ندارند. ایشان با اشراف به این موضوع که بهترین وسیله برای عقب نگه داشتن یک ملت بی توجهی به زبان آن است خواهان بی توجهی به زبان بیش از نیمی از جمعیت ایران هستند! دکتر مجتبیایی نتیجه آموزش به زبان مادری را برگشت به گذشته می دانند بدون توجه به این که اکثر کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه با در نظر گرفتن حقوق تمام ملت این مسئله را حل کرده اند.

محمد دبیر مقدم (متولد کاشان - دکتری زبان شناسی نظری): «آنچه اهمیت دارد، کار علمی انجام دادن روی این زبان هاست. بسیاری از آن ها دارای گونه ها و گویش های متعددی هستند که اگر قرار باشد یکی را برای آموزش انتخاب کنیم با مسائل و مصائب زیادی همراه خواهیم بود.»

این که زبان یک ملت را هم چون وسیله های آزمایشگاهی محدود به پژوهش و کارهای علمی کنیم توهین آشکار به آن ملت است. وجود گویش های متعدد در اکثر زبان های دنیا امری طبیعی است، حتی زبان فارسی نیز دارای گویش های متعددی است و مطرح کردن این موضوع جز فراقکتی چیزی بیش نیست. متأسفانه اکثر اعضای فرهنگستان اجرای اصل مهم قانون اساسی را زمینه ساز بروز مسائل و مصائب می دانند.

تامل در اظهار نظرهای اعضای فرهنگستان زبان و ادب فارسی این نکته عجیب را می رساند؛ سه عضو فرهنگستان که تندترین واکنش را به مطرح شدن موضوع آموزش زبان مادری نشان دادند خود تورک زبان بودند. اگر عدم واکنش نمایندگان تورک زبان مجلس شورای اسلامی به این اظهارات نیز در نظر بگیریم این سوال پیش می آید: چگونه ممکن است افرادی در برابر حقوق خود و ملت صف آری کنند؟ عدم حضور زبان مادری در محیط های رسمی، آموزشی و آکادمیک علاوه بر تاثیرات بسیار مخربی که بر ساختار زبان می گذارد، خواسته یا ناخواسته در دراز مدت سبب تحقیر زبان و متکلمان آن خواهد شد و شاید یکی از ریشه های توهین به قومیتها در این مسئله باشد.

The image shows a newspaper masthead for 'Ankar' (Ankar). The main headline is 'آذربایجان آغلادی' (Azərbaycan Ağladı), which translates to 'Azərbaycan is Grieving'. There are several smaller headlines and images on the page, including one about a meeting in Erzurum. The masthead also includes the newspaper's name 'Ankar' and some contact information.

سال ۱۳۷۷ شهر اورمیه نشریه هفتگی "پیام اورمیه" به مدیر مسئولی مهران تبریزی را تجربه کرد. این نشریه بعد از یک سال به "نوید آذربایجان" تغییر نام داده و محدوده انتشار خود را از آذربایجان فراتر گذارده و تا اطراف تهران نیز رساند. این نشریه در بیست هزار تیراژ انتشار یافت که به دلیل جذابیت مطالب دو بار در هفته منتشر می‌شد. نوید آذربایجان به دلیل عنوان کردن مسائل فرهنگی، سیاسی و اقتصادی آذربایجان همیشه تحت فشار بوده و نهایتاً در اسفند ماه ۱۳۸۴ توقیف شد ولی در سال ۱۳۸۹ بازنشر شد.

استان همدان هم از این جرگه کنار نمانده و در سال ۱۳۸۱ نشریه هفتگی "سینا" به میدان مطبوعات پا نهاد. اصول ۱۵ و ۱۹ و مسائل مهم آذربایجان محوریت مطالب این مجله بود که به مدیر مسئولی

یدالله شریفی انتشار می‌یافت.

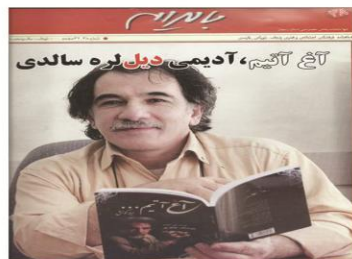
سال ۱۳۷۸ سالی مهم در مطبوعات دانشجویی آذربایجانی بود. "چیچک" نامی بود که نشریه تورکی - فارسی دانشگاه تهران به خود گرفت. بنا به معلومات در دست، دانشجویان آذربایجانی تا سال ۱۳۸۹، ۱۲۰ نشریه را به چاپ رساندند که ۱۰۷ نشریه به زبان تورکی آذربایجانی و ۱۳ نشریه فارسی و عربی به انتشار رسید.

با نگاهی اجمالی به اکثر نشریات و مجلات آذربایجانی، عدم حمایت دولت‌های پیشین از نشریات و مطالبات آذربایجان به وضوح قابل لمس است. آیا عدم توجه به نظرات مخالف و ایراز فشار بر نشریات چاره راه است؟

آیا سانسور و یا بایکوت مطالب، تاریخ و فرهنگ مربوط به آذربایجان راهکاری برای پیشرفت است؟

منابع :

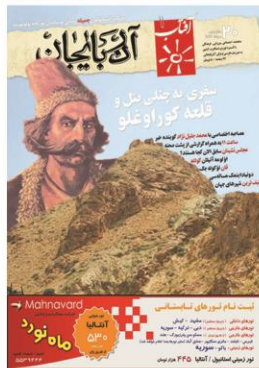
- ۱- نگاهی کوتاه به مطبوعات و اوضاع سیاسی دوره قاجار- ناصر فرونجی- تبریز- ترک
- ۲- نشریه دلماج- خرداد۱۳۸۴- شماره ۳۳
- ۳- توقیف مطبوعات ایران در گذر زمان- بیژن خاکپور- تهران- موسسه فرهنگی انتشاراتی پاس مشگاه

در ابتدای سال ۱۳۵۸ نشریه ادبی "وارلیق" در تهران به مدیر مسئولی دکتر جواد هیئت و سردبیری حمید نطقی در دو زبان ترکی- فارسی و به صورت ماهنامه منتشر شد. این نشریه توانست نظرات و اشعار منتقدان، شاعران و نویسندگان را از هر زده سنی گرد هم آورده و نقش مهمی را در فضای مطبوعات ایفا کرد.

علی‌رضا صرافانی و دوستانش در خرداد ماه ۱۳۵۸ توانستند نشریه "چلی بلی" که بعدها به "آذربایجان سسی" تغییر نام داد را هر دو هفته یک بار در ۱۲ شماره انتشار دهند این نشریه شامل مقالات تحلیلی در مورد مسائل مهم آذربایجان بود.

سال ۱۳۶۹ (م. ۱۹۹۱) به دلیل ایجاد فضای باز سیاسی و فرهنگی دوران طلایی در مطبوعات آذربایجان بود؛

به طوری که، از طرف روزنامه کیهان و به نظارت عباس سلیمی "اورکدن اوره به یول" به زبان تورکی آذربایجانی و به صورت هفتگی چاپ می‌شد که بعدها عظیم عبادپور (ایواز طه) و اکبر آزاد مسئولیت این نشریه را بر عهده گرفتند. این نشریه در سال ۱۳۷۰ به "یول" تغییر نام داد. بعدها به همت خانم نوشین مولوی شماره ویژه کودکان این مجله با نام "کهنک" به جامعه مطبوعات پا نهاد. گفتنی است که این نشریه با کمکی که از طرف دولت می‌شد با صفحات رنگی به چاپ می‌رسید. این مجله به صورت ماهنامه و با کیفیت بالا و با قیمت مناسب در دهه‌ها حضور می‌یافت و از طرف تورک‌زبانان ایران نیز بسیار پسندیده می‌شد.

۴۴مین شماره نشریه، رنگ آفتاب را ندیده و بعد از ۴۳ شماره تعطیل شد.

یکی دیگر از مطبوعات مهم، نشریه طنز تورکی- فارسی "جو الدوز" می‌باشد که با مدیر مسئولی خانم زهرا وفايي از سال ۱۳۶۹ - ۱۳۷۳ در ۳۶ شماره منتشر شد. این نشریه در واقع ادامه دهنده راه نشریه "ملا نصرالدین" که در قرن بیستم به چاپ می‌رسید، می‌باشد. خانم زهرا وفايي در ساحه روزنامه‌نگاری طنز در دنیا اولین خانم مدیرمسئول است.

"اسلامی بیریلیک" در تهران به زبان تورکی آذربایجانی، نصف به الفبای عربی و نصف کریل (سیریلیک) آماده و به چاپ می‌رسید. این مجله به تیراژ محدود در ایران مخاطب داشت که اساساً به جمهوری آذربایجان فرستاده می‌شد.

نشریه هفتگی تورکی- فارسی "امید زنگان" در خرداد ماه ۱۳۷۲ شروع به انتشار کرد و پس از ۷ سال و ۴۶۲ شماره در سال ۱۳۷۹ توقیف شد. این نشریه اصول ۱۵ و ۱۹ قانون اساسی را مطرح کرده و در موضوعات و مسائل آذربایجان مقالات را تشریح می‌کرد. بعدها در سال ۱۳۸۶ نشریه "بایرام" به مدیر مسئولی علی محمد بیانی در ۴۹ شماره مطالبات آذربایجانی را بیان نموده و می‌نماید.

بولود کیتما ابوی

خرید و فروش کتابهای
نو و دست نو
کرایه رمانهای
خارجی و ایرانی
کتابهای تورکی و فارسی

آدرس: اورمو، گوئی خیام، خرم پاساژی، آلت قات

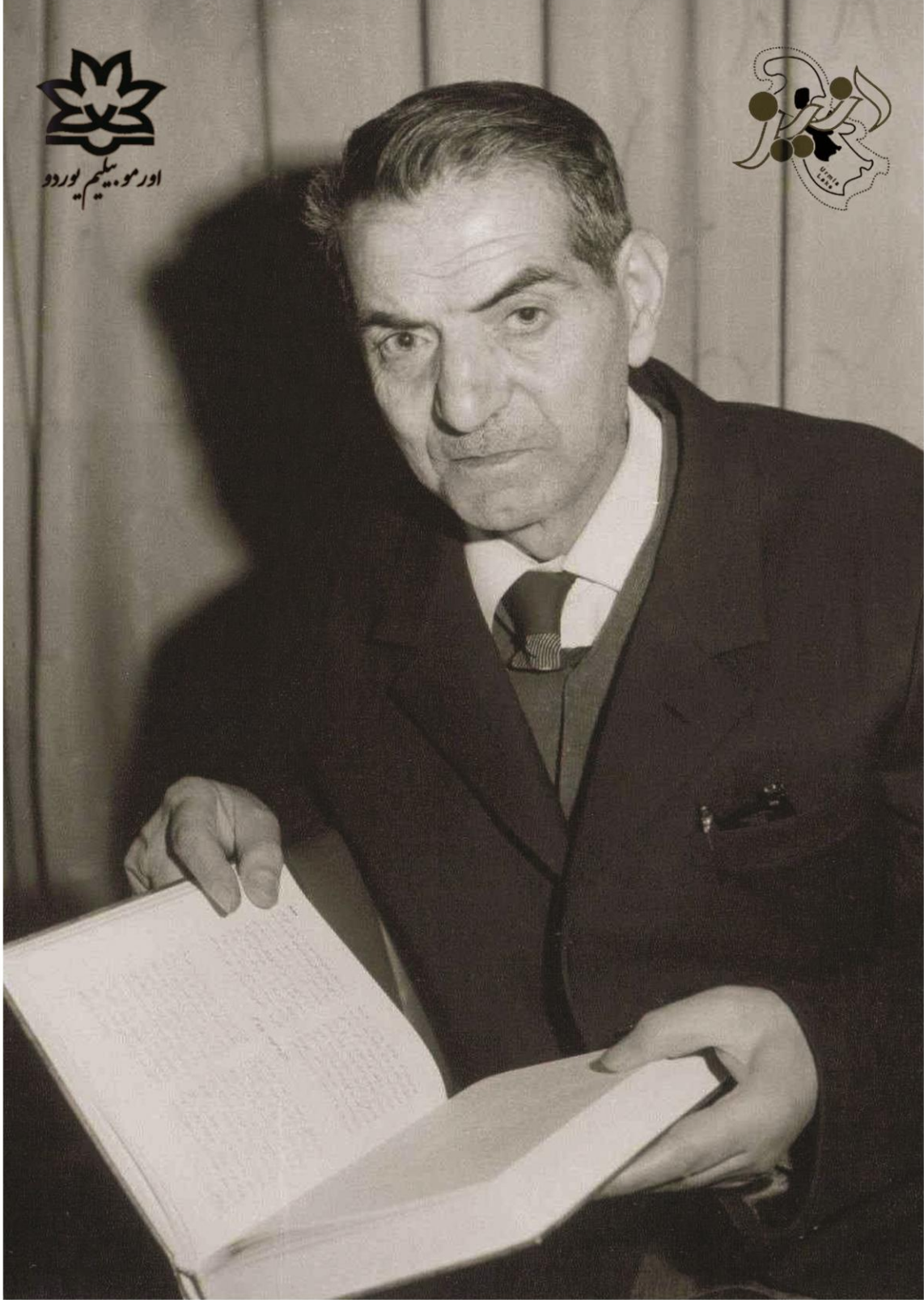
۰۴۴۱-۲۲۲۰۴۴۶

۰۹۱۴۸۸۴۴۰۸۰

تو کو کون دینی تک سو کیلی ایستی دیل اولماز
اؤز که دید قاسان بو ایل دیل، ایل اولماز

دنيز در گيسي - دؤردونجو ايل - سڪكيزينجى سايبى

نگاهی به نشریات دانشجویی آذربایجانی

عزت الله قلی زاده

البته در بسیاری از دانشگاه‌های دیگر اصلاً مجوزی برای فعالیت نشریات صادر نمی‌گردد و حتی در برخی از آنها کماکان این رویه ادامه دارد، برای مثال در دانشگاه تبریز طی هفت سال گذشته (۹۲-۸۵) نشریات دانشجویی آذربایجانی اجازه فعالیت نداشتند و اخیراً نشریات دانشجویی آذربایجانی پس از هفت سال موفق به دریافت مجوز شده‌اند در دانشگاه صنعتی اوزمیه نیز هیچ امکانی برای فعالیت نشریات وجود نداشت و خوشبختانه پس از مدت‌ها کمیته ناظر بر نشریات این دانشگاه با صدور مجوز به نشریه آذربایجانی موافقت کرده‌است. توقف نشریات بدون در نظر گرفتن آیین نامه نشریات مانند آنچه در مورد نشریه گونش دانشگاه اوزمیه رخ داد.

تامل در مورد فضای حاکم بر نشریات دانشجویی آذربایجانی ما را به این نتیجه می‌رساند که علی‌رغم استقبال گسترده از این نشریات - که از مقبولیت آن‌ها در اجتماع ناشی می‌شود- بسیاری از مسئولان سابق به جای پذیرش این واقعیت و شنیدن نظرانی که برآمده از جامعه آذربایجانی است سعی در تقابل داشتند. فضای تقابل به جای تعامل مورد نظر آن‌ها نه تنها هیچ مشکلی را حل نکرد، بلکه بر حجم مشکلات افزود.

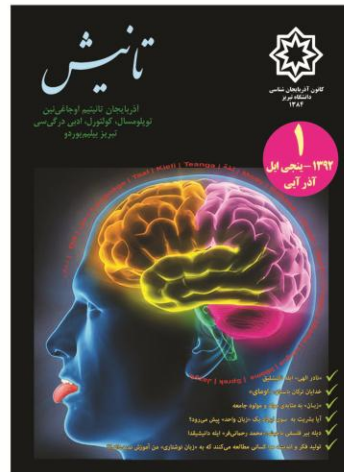
در نبود نهادهای مننی واسط بین جامعه مننی آذربایجان و حاکمیت، نشریات دانشجویی یکی از معدود گزینه‌های آشنایی با مطالبات جامعه آذربایجانی می‌باشد. لذا مسئولان دانشگاهی می‌توانند با تعامل و هم‌اندیشی با این نشریات فضایی منطقی را به وجود آورند که در آن مطالبات دانشجویان مطرح شده و در مورد راهکارهای رسیدن به این مطالبات بحث و تبادل نظر صورت گیرد.

یکی از مهم‌ترین زمینه‌های فعالیت دانشجویان در محیط دانشگاهی، نشریات دانشجویی می‌باشند. از آنجایی که ایده‌ها و نظریات متفاوت در نشریات دانشجویی امکان ابراز خود را می‌یابند، فعالیت مستمر و آزادانه این نشریات سبب پویایی جو دانشگاه می‌گردد. نشریات دانشجویی محصول جمع‌های دانشجویی می‌باشند. بنابراین شناخت فضای حاکم بر نشریات (مستقل) می‌تواند اطلاعات سودمند و نسبتاً جامعی از انواع اندیشه‌های موجود در فضای دانشجویی، مطالبات دانشجویان و نیز علایق و سلیق آنها به دست دهد. در اینجا به معرفی مختصری از فضای حاکم بر نشریات دانشجویی آذربایجانی می‌پردازیم:

نشریات دانشجویی آذربایجانی: در دانشگاه‌های موجود در آذربایجان و سایر نقاط کشور نشریات بی‌شماری توسط یا با همکاری دانشجویان آذربایجانی منتشر می‌گردند اما آنچه امروز نشریات دانشجویی آذربایجانی خوانده می‌شود شامل نشریاتی است که در الویت نخست مسائل، مصائب و مطالبات مردم آذربایجان پیگیری می‌کنند. نشریات دانشجویی آذربایجانی را می‌توان از جمله تریبون‌های واقعی و راستین ملت آذربایجان دانست. در محتوای اصلی و عمده این نشریات، مطالبی با مضمون‌های «هویت‌گرایی»، «عدالت خواهی»، «ظلم ستیزی»، «مبارزه با نژادپرستی» و مسئله مهم زبان مادری (به عنوان یکی از مهم‌ترین شاخصه‌های هویت آذربایجانی که مورد بی‌مهری های فراوانی قرار گرفته است) همواره دارای نقش اساسی و محوری می‌باشند.

فقدان روزنامه‌ها و هفته نامه‌های سراسری و حتی محلی در آذربایجان، یکی از وجوه تمایز نشریات آذربایجانی با دیگر نشریات است؛ تعداد نشریات سراسری که به زبان تورکی آذربایجانی منتشر شده و واقعا مطالبات مردم آذربایجان را پیگیری کنند انگشت‌شمار می‌باشد و اکثر آن‌ها نیز به دلیل مشکلات اقتصادی با چالش‌های جدی مواجه هستند.

به همین دلیل انتظارات از نشریات دانشجویی آذربایجانی فراتر از توان آن‌ها است. دانشجویان و سایر اقشار مردم آذربایجان که از طریق نشریات دانشجویی به این نشریات دسترسی دارند، یکی از راه‌های پر کردن این خلا بزرگ را در نشریات دانشجویی می‌یابند و این امر خود یکی از دلایل استقبال فراتر از حد انتظار از نشریات دانشجویی آذربایجانی می‌باشد.

بر خلاف مردم آذربایجان اعم از قشر دانشجو و سایر اقشار که استقبال قابل توجهی از این نشریات داشته‌اند، طی چند سال گذشته در بین مسئولان دانشگاهی و غیردانشگاهی چنین رویکردی اصلاً برقرار نبوده است و خواسته یا ناخواسته درصد فاصله انداختن بین نشریات دانشجویی و دانشجویان برآمده‌اند؛ گرچه هیچ‌گاه موفق نشده‌اند. شرایط سخت برای صدور مجوز برای نشریات دانشجویی آذربایجانی به گونه‌ای که بعضاً به جای قانون و آیین‌نامه‌های موجود، سلیقه‌ها و نظریات شخصی در مورد صدور یا عدم صدور مجوز برای نشریات اعمال می‌شود.

مصاحبه اختصاصی نشریه دینیز با دکتر محمد رحمانی فر:

مصاحبه کننده: احمد قربانی

محمد رحمانی فر، متولد ۱۳۵۶ ه.ش خوی می‌باشد. بعد از گرفتن مدرک دیپلم در سال ۱۳۷۶ در رشته زبان و ادبیات انگلیسی وارد دانشگاه تبریز شد. وی نویسنده‌گی را با نوشتن و همکاری در برخی از نشریات دانشجویی دانشگاه آغاز کرد و در همان سال‌ها اولین کتاب خود را تحت عنوان «نگاهی نوین به تاریخ دیرین ترکان ایران» نوشت. او یازده سال در آفرینش ادبی استاد شهریار تحقیق و پژوهش کرده و حاصل تلاش او در این سال‌ها، کتاب ارزشمند «شهریار لا بهیرلیکنه اوزگه لشمه دن اوزلشمه به دوعرو» می‌باشد که در سال ۱۳۹۲ چاپ شده است. از دیگر آثار این نویسنده آذربایجانی، دو ترجمه تحت‌عنوان های «قدرت بیان» و «قدرت جنبه» می‌باشد. به مناسبت روز جهانی زبان مادری مصاحبه‌ای را با دکتر رحمانی فر ترتیب داده‌ایم.

به نظر شما زبان مادری در سیستم آموزشی، رسانه ها و مطبوعات و... باید چه جایگاهی داشته باشد؟ و در موارد مذکور وضعیت زبان مادری را در ایران چگونه ارزیابی می‌کنید؟

ترجیح می‌دهم بخش اول این سؤال را نه از منظر یک فعال مدنی و فرهنگی بلکه از منظر دانش سایکالینگوستیک (Psycholinguistics) و فلسفه زبان پاسخ دهم. بر این مبنا زبان مادری هر ملتی باید اولین جایگاه ممکن را در سیستم آموزشی آن ملت و به تبع آن در رسانه‌ها و مطبوعات به خود اختصاص دهد.

زبان مادری یک پدیده ثانوی و عرضی نیست بلکه بخشی بنیادین از وجود ماست و علاوه بر اینکه هویت ما را شکل می‌دهد، تفکر و جهان بینی، نحوه شناخت خود و جهان و بن مایه های فرهنگی ما نیز در قالب آن شکل یافته و انتقال می‌یابد. من به این موضوع در نوشته‌ها، سخنرانی‌ها و مصاحبه‌هایم پرداخته‌ام. لکن با عنایت به روند این مصاحبه از توضیح بیشتر خودداری می‌کنم. اما در مورد بخش دوم سؤال باید بگویم که وضعیت امروزی زبان مادری در ایران بسیار اسفناک است.

در مورد اهمیت تحصیل به زبان مادری بسیار خواننده‌ایم و شنیده‌ایم. به نظر شما در ایران، تحصیل دانش آموزان به زبان فارسی نسل‌های آینده ملل غیرفارس را با پدیده آسیمیلاسیون و از خودبیگانگی مواجه نمی‌سازد؟ آیا می‌توانیم بگوییم که نسل‌های آینده ملل غیرفارس در ایران در زبان مادری خود بی‌سواد به بار خواهند آمد؟

در اینکه آموزش به زبان غیر مادری موجب آسیمیله شدن یک ملت می‌شود، شکی نیست. در واقع علت اصلی آموزش به زبان فارسی در دوره پهلوی نیز همین امر بوده است. لکن ما امروز می‌بینیم علی‌رغم تضییقات شدیدی که در دوره پهلوی در این باب وجود داشت و برخی بی‌مهری‌هایی که متأسفانه پس از انقلاب ادامه داشته، همین امروز میزان افرادی که به زبان مادری خود آشنایی دارند و حتی بر این زبان تسلط دارند در مقایسه با گذشته رشد چشمگیری یافته است. امروز بر خلاف گذشته اکثر نویسندگان و شاعران موفق و خلاق آذربایجانی آثار خود را به زبان مادریشان می‌نویسند نه به زبان فارسی. همین امر موجب می‌شود که بر خلاف شما من به آینده خوشبین باشم. این خوشبینی یک امر ذهنی نیست بلکه مبتنی بر موارد روز افزون عینی و قابل مشاهده در حوزه گرایش به زبان مادری است.

زمانی که صحبت از زبان مادری می‌شود، اولین سؤالی که برای یک جوان آذربایجانی پیش می‌آید این است که آیا زبان مادریش تورکی است یا آذری؟ به نظر شما آذری خطاب کردن مردم (در رسانه و مطبوعات و...) با چه اهدافی صورت می‌گیرد؟

عنوانی که برای هر زبانی اطلاق می‌شود مبتنی بر ویژگی‌های زبان‌شناختی آن است. بر مبنای تمام ویژگی‌های واژگانی، گرامری، آواشناختی و واج‌شناختی، زبانی که امروزه در آذربایجان و مناطق قشقای‌نشین کاربرد دارد لهجه‌ای از زبان بسیار گسترده ای است که در سراسر جهان تحت عنوان زبان تورکی شناخته می‌شود. با این حساب "آذری" نامیدن این زبان امری کاملاً غیرعلمی است که هدفی جز آسیمیله کردن این ملت و تیل به اغراض سیاسی ندارند.

آیا رابطه‌ای بین شان اجتماعی و زبان مورد استفاده اقشار مردم وجود دارد؟ چه عاملی موجب می‌شود که برخی از خانواده‌های آذربایجانی تکلم به زبان فارسی را در محیط خانواده و مخصوصاً با فرزندان خود ترجیح دهند؟

چنین رابطه‌ای بیشتر از اینکه به شان اجتماعی افراد مبتنی باشد بر هویت اجتماعی یا شعور فرهنگی آن‌ها مبتنی است. ما خانواده‌های کاملاً تحصیل کرده‌ای داریم که با فرزندان خود به زبان مادری صحبت می‌کنند. در مقابل موارد فراوانی از خانواده‌های کم‌سواد یا خانواده‌هایی متعلق به طبقات فرودست اجتماعی داریم که فکر می‌کنند با صحبت کردن به زبان فارسی شان اجتماعی آن‌ها ارتقاء خواهد یافت. در واقع این امر نمونه بارزی از عقده حقارت یا خودکم‌بینی در چنین خانواده‌هایی است که در نتیجه آسیمیلاسیون حاصل شده است.

شما به عنوان یک نویسنده تورک آذربایجانی، چه راهکاری را برای برون‌رفت از وضعیت موجود برای زبان مادری در ایران پیشنهاد می‌کنید؟

در شرایط کنونی راهکاری جز توسل به قانون اساسی به عنوان میثاق ملی، قابل تصور نیست. ما انتظار داریم دولت محترم اصول معطل مانده قانون اساسی را به اجرا درآورد. هر چند نفس این عمل نمی‌تواند تمام مشکلات موجود در این زمینه را حل نماید.

۱- دانشی که هم از بعد روان‌شناسی و هم از بعد زبان‌شناسی به موضوع زبان می‌پردازد و تعامل و رابطه این دو حوزه را مد نظر قرار می‌دهد.

ماده ۷: اهداف و اصول

(۱) با توجه به زبان‌های منطقه‌ای یا زبان‌های اقلیت‌ها طرفین این قرارداد در مناطقی که این زبانها کار برده می‌شوند اهداف و اصول زیر را با رعایت شرایط ویژه هر یک از این زبان‌ها مبنای سیاست، قانونگذاری و عملکرد دولتی خویش قرار می‌دهند:

(الف) به رسمیت شناسایی زبان‌های منطقه‌ای یا زبانهای اقلیت‌ها بعنوان نماد ثروت و گنجینه فرهنگی.

(ب) عنایت و احترام گذاری به مناطق جغرافیایی هر یک از این زبان‌های منطقه‌ای یا زبان‌های اقلیت‌ها در ساختار اداری موجود و یا هنگام تغییر در تقسیمات کشوری در جهت تضمین عدم ممانعت از رشد و اعتلای این زبان‌ها.

(ت) ضرورت برخورد قاطعانه برای حفظ و رشد زبان‌های منطقه‌ای یا زبان‌های اقلیت‌ها.

(ث) تسهیل استفاده کلامی و نوشتاری زبان‌های منطقه‌ای یا زبان‌های اقلیت‌ها در زندگی اجتماعی و در حوزه خصوصی و یا ترغیب به استفاده از آن‌ها.

(ج) حفظ و توسعه رابطه در زمینه‌های مندرج در این منشور بین گروه‌های از مردم که به یک شکل معین و یا اشکال مشابه به یک زبان واحد منطقه‌ای یا زبان یک اقلیت ملی سخن می‌گویند و همچنین ایجاد رابطه فرهنگی بین گروه‌هایی از مردم که زبان‌های متفاوتی دارند.

(۲) طرفین قرارداد متعهد می‌شوند، چنانچه این کار تاکنون اتفاق نیافتاده، هر نوع تمایز، طرد، محدودسازی و ارجح قائل شدن ناروای زبان یک منطقه یا اقلیت ملی را که معطوف به ممانعت از حفظ و رشد و به خطر انداختن موجودیت آن است، از میان بردارند اقداماتی که به نفع زبان‌های مناطق و اقلیت‌های ملی و با عنایت درخور به موقعیت ویژه آن‌ها و جهت برقراری برابری بین سخنوران این زبان‌ها و مابقی مردم کشور در پیش گرفته می‌شوند، بعنوان عملی تبعیض آمیز در مقابل سخنوران زبان‌هایی که کاربرد وسیع‌تری دارند، محسوب نمی‌شود.

(۳) طرفین قرارداد متعهد می‌شوند، از طریق اقدامات شایسته، تفاهم متقابل بین گروه‌های زبانی کشور را تقویت کنند این امر بویژه از طریق قراردادن احترام و تفاهم و مدارا در مقابل زبان‌های مناطق و اقلیت‌های ملی، به عنوان جزئی از اهداف نظام آموزش و پرورش و از طریق ترغیب رسانه‌های همگانی برای دنبال کردن این هدف میسر است.

ماده ۸: آموزش و پرورش

در بخش آموزش و پرورش طرفین قرارداد متعهد می‌شوند در مناطقی که این زبان‌ها به کار می‌روند، با در نظر داشت موقعیت ویژه هر یک از این زبان‌ها و بدون لطمه خوردن آموزش زبان این زبان‌های کشور:

(الف) یک: پرورش کودکان در مرحله قبل از مدرسه (مهد کودک، کودکستان) به زبان‌های مربوطه مناطق یا اقلیت‌های ملی عرضه شود یا

دو: بخش مهمی از پرورش کودکان در مرحله قبل از مدرسه به زبان‌های مناطق و اقلیت‌های ملی عرضه شود.

(ب) یک: آموزش در مرحله ابتدایی به زبان‌های مربوطه مناطق یا اقلیت‌های ملی عرضه شود یا

دو: بخش مهمی از آموزش در مرحله ابتدایی به زبان‌های مناطق و اقلیت‌های ملی عرضه شود یا

سه: تدریس زبان‌های مناطق و اقلیت‌های ملی را جزو برنامه آموزشی مدارس ابتدایی قرار دهند.

(ت) یک: آموزش در مرحله دوم تحصیلی (از کلاس پنجم تا اخذ دیپلم) به زبان‌های مربوطه مناطق یا اقلیت‌ها عرضه شود یا

دو: بخش مهمی از آموزش در مرحله دوم تحصیلی به زبان‌های مناطق و اقلیت‌های ملی عرضه شود.

در چنین وضعیتی نقش سازمان‌های غیردولتی و مردم نهاد در راستای تدریس و اعتلای زبان مادری چگونه می‌تواند باشد؟ آیا این سازمان‌ها و موسسات بدون حمایت‌های دولتی می‌توانند در مسئله زبان مادری، کاری را پیش برده و رسالت خود را به خوبی به انجام برسانند؟

قطعاً نقش بسیار مؤثری می‌توانند ایفا نمایند ولی در شرایطی که مساله زبان مادری در ایران با دید امنیتی مورد ملاحظه قرار می‌گیرد، چنین مؤسساتی قادر به ایفای نقش فعالی در این زمینه نیستند. از سویی فردی هم‌چون آقای نجفی، شهردار تبریز، گرامیداشت روز جهانی زبان مادری را به سازمان‌های مردم نهاد حواله می‌کند. از سوی دیگر چنین نهادهایی تحت تاثیر فضای امنیتی عملاً کارایی خود را در این خصوص از دست داده اند. به نظر من حاکمیت حتی اگر از این سازمان‌ها حمایت نکند - که قطعاً باید حمایت نمایند- لاقلاً باید به آن‌ها اجازه دهد در فضای غیرامنیتی و در محیطی کاملاً علمی به فعالیت‌های خود ادامه دهند.

در مورد واکنش اعضای فرهنگستان زبان فارسی به اقدامات و بحث‌های صورت گرفته از طرف هیات دولت در رابطه با طرح آموزش زبان مادری در ایران چه نظری دارید؟

به نظرم ساختار و ترکیب اعضای فرهنگستان زبان فارسی به گونه‌ای چیده شده است که از آن‌ها جز این هم انتظار نمی‌رود. ولی نباید از نظر دور داشت که فرهنگستان زبان فارسی فاقد اهمیت قانونی لازم برای اظهار نظر رسمی در این خصوص می‌باشد. هر چند منکر اعمال نفوذ آن‌ها از مجاری دیگر نیستم. لکن اگر دولت محترم مصمم به اجرای تعهدات خود در باب آموزش زبان‌های مادری در کشور باشد، هیچ مانع قانونی در پیش روی خود نخواهد داشت. اما در هر حال ما در آینده نزدیک شاهد واقعیت‌های موجود خواهیم بود.

حقوق بشر، اقلیت‌ها و قومیت‌ها در منشور زبان‌ها، اعلامیه‌ها و کنوانسیون‌های بین‌المللی:

گرد آورنده: توحد مقنی

ماده ۱: تعریف مفاهیم

طبق این منشور (منشور زبان‌ها)

(الف) اصطلاح «زبان‌های منطقه‌ای یا اقلیت‌ها» به زبان‌هایی گفته می‌شود که

یک: سنتا در منطقه خاصی از یک کشور مورد استفاده گروهی از شهروندان این کشور قرار می‌گیرد که از نظر تعداد از بقیه مردم آن کشور کوچکترند.

دو: با زبان یا زبان‌های رسمی کشور متفاوت است (البته این مفهوم لهجه‌های زبان یا زبان‌های رسمی کشور و همچنین زبان مهاجرین را در بر نمی‌گیرد).

(ب) اصطلاح «منطقه‌ای» که این زبان‌ها در آن به کار برده می‌شوند به منطقه جغرافیایی اطلاق می‌شود که در آن، زبان مربوطه زبان بیسان و ارتباط آن تعداد از مردم است که پذیرش اقدامات در نظر گرفته شده در این منشور حفظ و رشد زبان‌های آنها را موجه می‌سازد.

(ت) اصطلاح «زبان‌هایی که ریشته منطقه‌ای نیستند» به زبان‌هایی گفته می‌شود که هر چند سنتا در این کشور به کار می‌روند و با زبان یا زبان‌های مابقی اهالی آن کشور فرق دارند، اما به منطقه خاصی از آن کشور تعلق ندارند.

سه: امکاناتی برای تحصیل این زبان‌ها به عنوان رشته‌های دانشگاهی در دانشگاه‌ها و مدارس عالی عرضه شود یا چهارم: در صورتی که دولت‌ها نتوانند به خاطر نقش و اختیاراتش در زمینه موسسات آموزش عالی زیربندهای یک و دو این بند را اجرا کنند، آن‌ها باید دست کم نهادها و موسسات مربوطه را برای اجرای آنها ترغیب کنند و یا اجازه بدهند که در دانشگاه‌ها و مدارس عالی تدریس به زبان مناطق یا اقلیت‌های ملی باشد و یا امکانات لازم را برای تحصیل این زبان‌ها در دانشگاه‌ها به عنوان رشته تحصیلی فراهم آورند.

خ) یک: مراتب تدریس و آموزش درس تاریخ و فرهنگ، که در زبان منطقه‌ای یا اقلیت‌های ملی تبلور پیدا می‌کند، ادامه تحصیل، دوره‌هایی ارائه شوند که تمام یا بخشی از آن به زبان‌های مناطق یا اقلیت‌های ملی باشد.

دو: این زبان‌ها را در آموزش بزرگسالان و در صورت ادامه تحصیل عرضه کنند.

سه: در صورتی که ارگان‌های دولتی فاقد مسئولیت مستقیم در زمینه آموزش بزرگسالان برای مرحله ادامه تحصیل باشند، عرضه این زبان‌ها را به عنوان مواد درسی آموزش بزرگسالان و در مرحله ادامه تحصیل مورد حمایت قرار دهند و یا ارگان‌های مسئول را ترغیب به اجرای آن‌ها کنند فراهم آورند.

د) مراتب تربیت و بسط تعلیمات معلمان را که برای اجرای مفاد بندهای الف تا خ لازم می‌باشند و طرفین قرارداد پذیرفته‌اند را فراهم آورند.

ذ) یک یا چند ارگان ناظر را جهت نظارت بر اقداماتی که معطوف به بنیادگذاری و توسعه آموزش زبان‌های مناطق و اقلیت‌ها می‌باشند و همچنین برای نظارت بر میزان پیشرفت‌های بعمل آمده در این زمینه را بکار گمارند، این ارگان یا ارگان‌ها باید مرتب گزارشات خود را ارائه دهند و آن‌ها منتشر شوند.

۲) در بخش آموزش و پرورش طرفین قرارداد متعهد می‌شوند که در خارج از مناطقی که زبان‌های مناطق و اقلیت‌های ملی سنتا به کار می‌روند، تدریس زبان مناطق و اقلیت‌ها و یا آموزش به این زبان در تمام مراحل آموزشی را اجازه دهند، اجرای آن را ترغیب کنند و خود آن را عرضه کنند، چنان‌چه تعداد سخنوران این زبان این را موجه می‌سازد.

اعلامیه‌ها و کنوانسیون‌های بین‌المللی

ماده ۱۱ اعلامیه کنفرانس بین‌المللی حقوق بشر (۲۳ آوریل تا ۱۳ مه ۱۹۴۸) لازم است اعضای جامعه بین‌المللی تعهدات خطیر خود را در زمینه بسط، تشویق و احترام به حقوق و آزادی‌های سیاسی عموم افراد بشر، بدون توجه به وجه امتیاز از هر نوع از جمله نژاد، رنگ، زبان، جنس، مذهب، عقاید سیاسی و ... ایفا کنند.

بند ۱ ماده ۱۲ اعلامیه جهانی حقوق زبانی ژوئن ۱۹۹۶ بارسلون:

هر کس حق دارد که کلیه فعالیت‌های خود را در محیط‌های عمومی به زبان خویش به جا آورد، به شرط آنکه آن زبان، زبان خاص سرزمین و محلی باشد که در آن ساکن است.

بند ۱، ۲ و ۳ ماده ۱۲۳ اعلامیه جهانی حقوق زبانی بشر ژوئن ۱۹۹۶ بارسلون:

۱- آموزش و تحصیل در سرزمینی که زندگی در آن عرضه می‌گردد می‌بایستی به تشویق، ارتقا و افاده فرهنگی خود از سوی جمعیت زبانی کمک نماید.

۲- آموزش و تحصیل می‌بایست در سرزمینی که عرضه می‌شود، به حفظ و توسعه‌زبانی که یک جمعیت زبانی به آن سخن می‌گویند یاری رساند.

۳- آموزش و تحصیل همواره می‌بایست در خدمت تکثر و تنوع زبانی و فرهنگی و روابط آهنگ‌دار بین جمعیت‌های زبانی گوناگون در سراسر جهان باشد.

بند ۱ ماده ۵ منشور شورای اروپا بر حمایت از اقلیت‌های ملی:

۱- امضا کنندگان متعهد می‌شوند شرایطی را فراهم آورند که احاد اقلیت‌های ملی فرهنگ خود را پاس داشته و رشد و پرورش دهند و اجزای مهم هویت خویش، چون دین، زبان، سنت‌ها و میراث فرهنگی خود را حفظ کنند.

۲- صرف نظر از اقدامات کلی برای جذب و ادغام اقلیت‌های ملی در جامعه، امضا کنندگان این منشور از هر اقدام یا هدف دیگری که به منظور تحلیل دادن و همگون سازی اجباری و ذوب کردن (آسمیلاسیون) آنها دنبال می‌شود، دوری جویند و تلاش کنند از اشخاصی که در معرض چنین رویه و سیاست‌های آسمیلیستی می‌باشند، حمایت کنند.

بند ۲ و ۳ و ۴ ماده ۴ بیانیه حقوق افراد متعلق به اقلیت‌های ملی، نژادی، مذهبی و زبانی مصوب مجمع عمومی سازمان ملل متحد قطعه شماره ۴۷/۱۳۵ مورخه ۱۸ دسامبر ۱۹۹۲:

۱- ملل متبوع، اقدامات لازم را برای خلق شرایط مناسب در مورد افراد متعلق به اقلیت‌ها در جهت ابراز ویژگی‌های آنان و ترویج فرهنگ، زبان، مذهب، سنن و لباس‌های آنان اعمال خواهند داشت، مگر آنکه انجام آن موارد خاص با قوانین ملی و یا استانداردهای بین‌المللی مغایرت داشته باشد.

۲- ملل متبوع باید اقدامات لازم را در اینکه افراد متعلق به اقلیت‌ها فرصت‌های مناسبی برای یادگیری زبان مادری و یا دریافت قوانین و مقررات به زبان مادری خود داشته باشند، ایجاد نماید.

۳- ملل متبوع در صورت امکان تمهیدات لازم را در زمینه تحصیل به زبان مادری و تشویق در کسب معلومات تاریخی، سنت‌ها، زبان و فرهنگی که در درون مرزهای آن اقلیت‌ها می‌باشد، عملی نماید.

بند ۱ و ۲ ماده ۱۰ اعلامیه جهانی حقوق زبانی ژوئن ۱۹۹۶ بارسلون:

۱- همه جمعیت‌های زبانی دارای حقوق برابرند.

۲- تبعیض بر علیه جمعیت‌های زبانی را غیر قابل قبول می‌داند، فارغ از اینکه این تبعیض‌ها بر مبنای درجه حاکمیت سیاسی مستقل جمعیت زبانی، موقعیت تعریف شده آن جمعیت از لحاظ اجتماعی، اقتصادی و یا دیگر لحاظ‌ها، درجه استاندارد دیزه شدن، مدرنیسم و یا به روز شدگی زبان‌هایشان و یا هر معیار دیگری اعمال گردد.

بند ۱ ماده ۱۵ اعلامیه جهانی حقوق زبانی ژوئن ۱۹۹۶ بارسلون:

همه جمعیت‌های زبانی حق دارند که در سرزمین- قلمرو خود به کار برده شوند.

بر اساس ماده ۳۱ اعلامیه جهانی حقوق زبانی بشر ژوئن ۱۹۹۶ بارسلون: همه جمعیت‌های زبانی حق دارند که نام‌های شخصی خویش را در همه محیط‌ها و در همه مناسبت‌ها حفظ نموده و آن‌ها را به کار برند.

قسمت ب و ج بند ۱ ماده ۲۹ مبنی بر حمایت از اقلیت‌های کنوانسیون حقوق کودک- قدرت اجرایی کنوانسیون، طبق ماده ۴۹ دوم سپتامبر ۱۹۹۰:

حکومت‌های عضو پیمان باید می‌کنند که تربیت باید:

ب) احساس احترام و توجه به حقوق بشر و آزادی‌های پایه‌ای مصوب سازمان ملل را در کودک پرورش دهد.

ج) نسبت به والدین، هویت فرهنگی و زبان و ارزش‌های ملی سرزمین پدری، ایجاد علاقه نماید و احترام به فرهنگ‌های سرزمین‌های دیگر را تقویت کند.

دیلمچی لر:

علی حسین زاده (داشقین):

آذربایجان چاغداش شاعیری و نثری-نین گؤزکملی ائلمجیسی (نماینده) علی داشقین (حسین زاده) ۱۹۵۸ - جی ایلین مارس آیی نین ۱۲ سینده آذربایجانین بوستاناوا بؤلگه‌سی نین خلج کندینده آنادان اولموشدور. آناسی حاج حسن، آذربایجان فولکلورونو گؤزلجه‌سینه بیلن، کند ایچره سؤزو گنچرلی و همده مذهبی بیر اینسان ایدی. خسته قاسمین سلیندن اولان اوگنی آناسی چوخلو ائل ماهنیلاری، آنالار سؤزو، داستان و ناغیلار بیلردی. ائل بیلیمی باخمیندان بئله بیر بیلگیلی عایله‌ده بؤیومک، گله‌جک یازارا اؤز ائتکیسی‌نی گؤستریمیشدیر. داشقین ایلک اوخولونو کندینده بیتیردیکدن سونرا اورتا اوخولدا اوخوماق اوچون، تبریزه گلدی. اوستاد کیچیک‌کن ده اؤز آنا دیلینده یازیب اوخوماغی اؤیرنمه‌یه چالیشارمیش. سککیزی اوخویاند، اونون

«آنا دیلی» آدلی اینشاسی، یاشامیندا دَیشیکلیک یاراتدی. اؤز آنا دیلینده یازدیغینا گؤره، شاه رژیمنی طرفیندن باتی آذربایجانین سویوق بولاق شهرینه سورگون ائدیلدی. سورگونلوکدن سونرا تبریزه گئری دؤنموشدور. سونرا ۱۹۷۳ ایلده ۷۹ ایللر آراسی تهرآن بیلیم یوردونون الکترونیک اوستاوخولوندا، اؤیرتمینی سوردورموشدور.

بدیعی یارادیجیلیغا ۷۰ - جی ایللردن باشلامیشدیر. بیر نچه شهرده، او تومجهدن (جمله) تبریز و اوسکو شهرینده یازینسال درنگلر (نهاد) یاراتمیشدیر. تبریزده یارادیلیمیش شهریار آدینا یازینسال (ادی) درنه یین ائتکین (فعال) بیر اویه‌سی اولراق، ۱۹۹۲ - جی ایلدن باشچیلاریندان بیری اولموشدور. همده اولوسلار آراسی اوراسیا باسین (مطبوعات) جمعه) تبریز و اوسکو شهرینده یازینسال درنگلر (نهاد) یازان و آرتیق شاعیر تانیان علی داشقینین ان بؤیوک آرزوسو، آنا دیلینده اؤیرتیم گؤرمه‌سی ایدی. آنجاق بورادا تورک دیلی نین یاساق اولدوغو، اوچور (الله، اؤیله) بیر ایشی، اولاناقسیر (غیرممکن) ائتمیشدیر. آذربایجانین باغمیسیرلیغیندان سونرا باکی یا گنتمک ایستهدیینه، استارا سینتیریندا (مرز) گئری قايتاریلیر. باکی یا گنتمک بیلمه دییی اوچون اوروپایا، اوراندا روسیایا گئدیر. بورادا گنمل دیلمچیلیک، نورکولوزی (تورک بیلیم) بیلیمینی اؤیرنمه‌یه باشلادی. و سونوندا بؤیوک چتینلیکله اولسادا، اوزون ایللر بویو اؤزله دییی (رزولادیغی) باکی یا قووشور. روسیادان باکی یا گئدیر...

ایندیسه اوستاد داشقین، آذربایجانین چوخلو شهرلرینده، تورکجه دیل اؤیرتمنی دیر. اورموداکی تورک دیلی کیلاسلازیدا عمار خییابینینداکی «قارابی» آدلی اوخولوندا اولور.

آذربایجان جومهورییتینده «کولتور اوی» نین یارادیلماسی، داشقین بیین آذربایجان ائلینه ائتدییی ان بؤیوک خدمت‌لردن بیریدیر. آرتیق بو قورول، ۱۲ ایلدن چوخدور کی، چنورمه، کؤچورمه و یارادیجیلیغین باشقا قوللاری اوزره چالیشماق‌دیر. داشقینین یازی و یاپتیلاری (اثر) ایسه، تهراند یاینلان «یول»، «وارلیق» درگیلرینده و کنهان گونده لیینده، تبریزین «فروغ آزادی»، باکی نین «ادبیات»، «یول» و «اولدار یوردو» آدلی گونده لیکلرینده قوراملی (منتظم) وورلوموشدور.

دیلمچی و شاعیر داشقین، «اؤیله سئودیم»، «اولو تبریز»، «اولوس»، «آذربایجان»، «قارا باغم»، «سولدوز»، «تورباق» تیپلی شاعیرلریله آذربایجان اوغول و قیزلاری نین کؤنول سازینی وطن سئورلیک روحوندا کؤکله ییر.

اشاغیدا، اوستاد داشقینین یاینلامیش کیتابلاریندان بیر نچه سینی نین آدیدینی چکمیشیک:

چاغداش آذربایجان تورکجه‌سی، دده قورقود و ینتی توپلوم، عمومی دیلمچیلیک، ...

سؤزلوک لر: تورکجه- تورکجه سؤزلوک، تورکجه- فارسجا سؤزلوک، فارسجا- تورکجه سؤزلوک، ایتگیلیجه- تورکجه- فارسجا سؤزلوک (۱، ۲) شاعیر توپلوسو: قوشمالار، کؤلگه، کؤمور گؤزلر، قار چیچیه، ... روملاریندان: کند گلینی، سارشین، بیچاق و سوموک

حسین محمدزاده صدیق (دوزگون):

حسین محمدزاده صدیق (حسین دوزگون) ۱۳۲۴ - جو ایلده قدیم تبریز شهر نین سرخاب محله‌سینده آنادان اولموشدور. ۱۳۴۲ - جی ایلده تبریزده اورتا تحصیلینی بیتیرمیشدیر. اؤز خالق نین تاریخی، ادبیاتی و مدنیتی ایله پاناشی، اسلامی فلسفه‌سی، فقه، احکام ایله باخمیندان تانیش اولان «دوزگون» هله گنجلیینده سرخابداکی آقا میرعلی مسجدینده بیر مدت پولسوز درس دنمکله مشغول اولموشدور.

اونون ایلک قلم تجروبه‌سی ۱۳۴۵ - جی ایلده تبریزین تعلیم و تربیه اداره‌سی نین علمی مجله‌سینده نشر اولونان «میترا فرشته‌سی و مهرگان بایرامی» آدلی مقاله‌سیدیر. ۱۳۴۸ - جی ایلده استانبول بیلیم یوردونون ادبیات اوست اوخول (دانشکده) طرفیندن تورک دیلی و ادبیاتی بؤلومونه دعوت اولونسادا، شاه رژیمنی اونا ایراندان چیخماغا اجازه وئرمه‌دی.

دوزگونون «قارامجموعه»، «قوشجو اوغونون کلاملاری»، «دیوان لغات الترک»، «موسیقی رساله‌لری ایله تانیشلیق»، «فضولی نین تورکجه دیوانی نین تصحیح و ایضاحی» اثرلری اونون یارادیجیلیغی نین شاه های حبیب ساهر» (حبیب ساهرین ینتیلیکلرینه بیر باخیش)، «یادمان های ترکی باستان» (اسکی تورک آبیده‌لری)، «حکیم ملا عبدالله نوزوی و نوزویه کتبی»، «گاسی، گویش کهن از ترکی باستان» (قدیم تورکجه نین دیالکتی اولان قاسی) علمی اثرلرینده مؤلفی دیر.

عالیم کیتاب یازیب چاپ ائتدیرمکله برابر، ترجمه‌چیلیکده مشغول اولموشدور. او، بیر چوخ علمی کیتابلاری، او جمله‌دن بیر سیرا آذربایجان عالیملرین کیتابلارینی فارسجا یا ترجمه ائدهک نشر ائتدیرمیشدیر. اونون فارسجا یا چنوریدییی اثرلردن فریدون آشوروفون «نسیمی» تاریخی درامی نین، «آذربایجانین بؤیوک شاعیری نظامی»، «خاقانی شیروانی»، «آذربایجانین معاصر شاعیرلریندن نمونه‌لر»، «آرزو و قمبر» آدینسی چکمک اولار. الله‌جهده عالیم بعضی دینی اثرلری «قرآن کریم»، «فیرخ حدیث»، «قیسا سؤزلر» تورکجه‌یه چنورمیشدیر.

عالیمین ترجمه ائتدییی بعضی علمی کیتابلاری، او جمله‌دن «انقلاب کبیر فرانسه» (فرانساین بؤیوک انقلابی)، «انقلاب بورژوازی در انگلستان» (انگلیسده بورژوا انقلابی) نظردن کئچیردیکده بونلارلا آذربایجان دیلی و ادبیاتی آراسیندا باغلیلیق گؤزه دیمیر. امما قئید ائتمک لازیمدیر کی، او هجانلی گونلرده انقلاب ایللرینده ائلمیزین علمی- انقلابی باخشیلارلا سیلاخلاماسی گرک ایدی و ترجمه‌چی بونلاری زامانین ایستکلرینه جواب اولراق نشر ائتدیرمیشدیر.

دوزگون نچه- نچه علمی کیتابلارین، او جمله‌دن «سیری در اشعار ترکی مولوی» (مولوی نین تورکجه شعرلرینه باخیش)، «یوسف و زلیخای فردوسی» (فردوسی نین یوسف و زلیخاسی)، «مقالات تربیت» (تربیتین مقاله‌لری)، «مقالات فلسفی آخوندزاده» (آخوندزاده نین فلسفی مقاله لری)، کیتابلارین رداکتور و اولماس، اونلارا اؤن سؤز یازمیشدیر. دوزگون عین زاماندا بیر شاعیر دیر. «صمد بهرنگی منظومه‌سی»، «کیچیک شعرلر»، «اوچغون داخما»، «باکی لوجه‌لری»، «اناما هدییه»، «یورد غزللری»، «تبریز یوللاریندا»، «زنگان لوجه‌لری»، «قاشقای لوجه لری»، «اردبیل لوجه‌لری»، «شیخ محمد خیابانی حماسه‌سی» شعر کیتابلاری چاپدان چیخمیشدیر.

دوزگون اچیق فضا یارانان کیمی، بو ایمکاندان یارارلاناتراق ایرانین مختلیف بیلیم یوردلاریندا تورک دیلیندن درس دنمکله برابر، بیر چوخ درسلیکلرده حاضرلامیشدیر.

- تورکجه دیل بیلگیسی. تکنیکی شریف بیلیم یوردو، تهران، ۱۳۶۸.
- تورکجه دیل بیلگیسی. ایمام صادق بیلیم یوردو، تهران، ۱۳۷۱.
- تورکجه دیل بیلگیسی. آزاد اسلامی بیلیم یوردو، تهران، ۱۳۶۸.
- تورکجه قرامتر، تبریز، بیلیم یوردو، تهران، ۱۳۶۸.
- فضولی نین غزللری، اصفهان تکنیکی بیلیم یوردو، اصفهان، ۱۳۷۸.
- پرگزیده‌ی متون نظم و نثر ترکی (سئچیلیمش تورکجه نظم و نثر متلری)، تهران، ۱۳۷۱.
- زبان و ادبیات ترکی (تورک دیلی و ادبیاتی)، اورمی بیلیم یوردو، ۱۳۷۱.
- متون ادبی هنر (اینجه صنعته عائد ادبی متلر)، تهران، ۱۳۷۸.

دوزگون گنجلیکیندن قلمینی خالق نین یولوندا گوجلو چنورن بو فداکار عالیم اؤز خالق نین و وطنی نین خوشبخت صاباحا قوشماسی آدینا کؤسونده (باغریندا) بؤیوک آرزو و ایستکلر یاشادیر. او، همیشه دئییر: «آرزوم بودور کی، اولمزدن اول مقدس آذربایجان تورکجه‌سی نین ایران مکتبیرینده درس وئرلمه‌سینی گؤرم». بیزده اینتیریق کی، بو آرزو تنزلیکله حیاتا کئچمه‌جک و اوستایمیز، دوزگون یاشا دولدوقچا داهای متین آدبیلار آتاراق، ائلمیزین، مدنیتیمیزین اچیملاما و اؤیره نلمه‌سینده خالقا، وطنه ینتی- ینتی تۆخفه‌لر وئره‌جکدیر.

آذربایجان تور کچه سینده یازیلان ایلک اویکو (حیکایه)،
جلیل محمد قلی زاده نین «پوست قوتوسو» ادلی
اویکوسودور.
بو اویکو ایلک اولراق «ملانصرالدین» درگسیینده
وورولموشدور.
آنا دلیمیزین ایلک اویکوسو اولدوغونا گؤره
درگیتینین بو اوزل آنا دلیلی سایى سیندا گتیریلمه
سینی یرتیرس گؤرمه دیک.

حیکایه:

نویابر ای نین اون یکینجی گونو ایدی. هاوا چوخ سویوق ایدی. قار علامتی
گؤرسیمردی. حکیم آخیرینجی دفة خانین ناخوش عؤوره تینی بوخلاییب،
جاواب وئردی کی، داها ناخوشون احوالی یاخشیدی. بئله کی بیر هفته به
دک سفره چیخماق مومکون اولار. خان چوخ تله سیردی ایروانا گنتمه به.
چونکی خانى اوردا چوخ واجب ایشلر گؤزله ییردی و بیرده کی قورخوردو قار
یاغا و هاوا داخی دا سویوی و ناخوش اوچون یولا چیخماق غیر مومکون اولار.
خان گؤتوردو قلمی، ایروالی دوستو جعفر آغایا بو مضموندا بیر مختصر
کاغیذ یازدی:

«عزیزم! بیر هفته به دک اومودوارم، ایروانا گلیم عؤورت- اوشاق ایله. آر تیق
توقه ائدیرم. بو یوراسان بیزیم اوتاقلارا فرش سالیب، البته- البته پنج لری
یاندیرسین لار کی، اوتاقلارین هاواسی پیش از وقت تمیزلنسن و ایسینسن.
بلکه ناخوش اوچون اوردا ناراحات چیلیق اوز وئرمه سین.
بو کاغیذین جاوابینی منه تلگیرام ایله یتیره سن. سن منه دندیبین
ایشلرین بیز- بیز هامیسینی ائله میشم. خداخافظ. سننن ختیبر خاهین ولی
خان فی ۱۲ نوامبر».

خان کاغیذی یوکوب قویبدو پاکتته، اوستونو یازیب و مارکاسینی
باپشدریب ایستهدی نؤکری چاغیرسین کی، آپاریب سالیب بوستا. آما
تنز خانین یادینا دوشدو کی، نؤکری گؤنهدریب اؤز گه ایسه بو خنینه
قایی دویولدو. خان چیخدی و گؤردو کی، قایی نؤی خانین اؤز کندلی
سبی «ایت قاپان» کندین اهللی نورو علی دیر. بو شخص چوخ وخت
خانین یانینا گلیب- گنمده و هر گلنده اولماز کی اون دان، اریشته ن، بال دان،
یاغدان گنیمه سین. بو سفرده نورو علی الی بوش گلیمه میشدی. چونکی
خانى گوزجک، آل آغاجینی دایدی قایی نین بو جافینا و باشلادی قایی نین او
بیری تاینی اچماغا، قایی نى اچیب بیز یوکلو اولاغی سوردو حیه طه.
«چوچی، چوچی» دنه- دنه یوکون آراسیندان اوچ- دؤرد تویوق- چوچنی
چیغیردا- چیغیردا یتره قویبو یوکو اچیب، دولو چووال لاری سالدی یتره و
خانین اوزونه باخیب، ایکی قات اییلیب سالام وئردی. خان سالامی اییب
دندی:

_ آکی، نورو علی بو نه زحمتدی چکیمین؟

نورو علی چووال لارین کندیرین آجا- آجا جاواب وئردی:

_ بو نه سؤزدور آى خان؟ من اولنه کیمی سنه قولام...

بو سؤزو دنه- دنه نورو علی باشلادی اوستونون توزونو سیلمه به... چونکی
گون اورتادان بیز ساعات کنچیردی و اول ییلردی کی، بوستون وختی
کنچسین. خانین آغلینا بئله گلدی کی، یازدیغی مکتوبو وئرسین نورو علی
آپاریب سالیب بوستا. خان اوزونو توتدو قوناغا:

_ نورو علی، بوست خانی تانیبیرسان؟

نورو علی جاواب وئردی:

_ آى خان من کندی آدامام، من نه بیلیم بوست خانا نه دی؟

_ چوخ عجب، نجرنیک دیوانخاناسینی کی تانیبیرسان؟

_ بلی خان باشینا دؤنوم تانیبیرام، نیبه تانیبیرام؟ کنچن هفته من ائله
گلیمشیدیم نجرنیکین یانینا شیکایته. خان آند اولسون سنن باشینا، بیزی
کاندا چوخ اینجیدیر. اصلینه باخسان بیزیم بو کاتدمیز اؤز گه تاپفاداندی! او
دور کی بیزی گؤرمه به گؤزو بوخدور. کنچن هفته منیم ایکی بیزووم
ایتمیشدی. گنتمیم...

_ هله بو سؤزلرینی سونرا دئیرسن. قولاق آس، گؤر نه دئییرم، نجرنیک
دیوانخاناسینین قباغیندا بیز یتکه دام- داش وار. قاتیسی نین آغزیندا بیز قوتو
وورولوب دیوارا، همن قوتو بوست قوتوسودور. او قوتونون بیز خیردا و اوزون
قباغی وار. بو ساعات آپار بو کاغیذی همن قوتونون قباغینی قووزا کاغیذی
سال سوتونون ایچینه قباغینی یاتیرت و تنز قاییت گل.

نورو علی هر ایکی الینی آچدی خانین قباغینا. قورخا- قورخا کاغیذی
آیب، بیز از باخدی کاغیذا، بیز از باخدی خانین اوزونه سونرا چکیلدی دیوارا
طرف و یتره. ایستهدی کاغیذی قویسون دیوارین دبیینه. خان اوجادان
دیللندی:

_ قویما اورا! قویما اورا. کاغیذ چیر کله نر. تنز آپار سال قوتویا، قوی گل.

_ خان باشینا دؤنوم، قوی بو اولاغین باشینا توربا کنچیریم، حنیواندی آج
قالماسین. یولدان گلیب، یورولوب.

_ یوخ- یوخ... هئج زیمان یوخدور. کاغیذین وختی کنچیر. توربانی سونرا
کنچیررسن اولاغین باشینا.

_ دی! الله ده قوی اولاغین قیچینی باغلییم، یوخسا گنمده حیه طه
آغاجلاری گمیرر.

_ یوخ- یوخ. هئج عئیبی یوخدور. قاچ تنز کاغیذی سال گل.

نورو علی کاغیذی اهمال قویبدو قوتونو و گننه دندی:

_ خان قادانی آلیم، بو خوروزلار قالدیلار بورادا. حنیواندیلار، قویایدین
قیجلا رینی اچیب بیز از دن سئیدیم بولار. الله دن ده گتیریمشیم.

نورو علی الینی سالدی جیبیندن دن چیخارسین. خان اوجادان سئلندی:

_ یوخ- یوخ. قوی هله قالسین. قاچ چاپاراق کاغیذی سال بوستا.

نورو علی ال آغاجینی گؤتوروب باشلادی اوشاق کیمی قاچماغا. سونرا بیز از
قیکیرشیب قایتدی و اوزونو توتدو خانا.

_ خان قادانی آلیم، دسمالین ایچینده یومورتا وار، گؤزده- قولاغدا اولسون،
یوخسا اولاغ اغنار بومورتالاری سیندیرار.

خان اوجادان سئلندی:

_ داها اوزون دانیشما. قاچ کاغیذی سال وخت کنچیر.

نورو علی ایستردی اوزاق لاشسین، خان اونون دالینجا چیغیردی:

_ نورو علی بیلیمسن کاغیذی وئره رسن اؤز گه سینه ها، هئج کسه وئرمه،
هئج کسه گؤترمه. تنز سال قوتویا گل.

نورو علی داخی دا اوزاق دان جاواب وئردی:

_ نیبه من اوشاق دنیلم کی، کاغیذی اؤز گه سینه وئرمه. منی او قدر خام
بیلمه، هئج نجرنیک ده بو کاغیذی منیم الیمدن آلا بیلمز. نورو علی بو
سؤزلری دینه نسن سونرا گؤزدن ایتدی... خان گیردی اوناغا و اوزونو
آرادینا توتوب شیرین دیله دندی:

_ دی! حاضر لاش منیم گؤزومون ایشینی، یازدیم ایروانا کی، اوتاقلاری
سازلا سین لار. ایندی داها گنده بیلهریک. ماشالاه یاخشى سان. حکیم اؤزو
دئییر کی، هاوانی دیشمک سننن اؤتورو لاپ واجب دیر. بیز قدره ده خان،
آرادی ایله گنتمک باره سینده صؤحبت ائدندن سونرا نؤکری گلدی و خانا
دندی:

_ خان بو اولاغ کیمیندی؟ بو شى لری کیم گتیریب.

خان جاواب وئردی:

_ اده او شى لری یتره یتره ائله. اولاری بیزه «ایت قاپانلی» نورو علی
سؤوقات گتیریب.

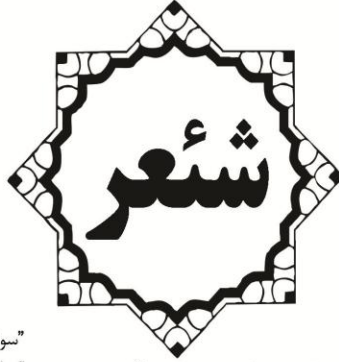
نؤکر چوچلری و یومورتالاری آپاردی آشپازخانا یا اولاغی سوروب سالدی
تؤله به. قاییسی نى اؤرتدو. سونرا گلیب اون چووالی نین بیریسینى توتدو
خانین قباغینا و دندی:

_ خان یاخشى آغ اون دی.

خان اونا باخاندان سونرا بویوردو نؤکره کوچه قایی سین باغلا سین و چؤره ک
گتیرسین.

چؤره سین یتیللمه یی ایکی ساعات چکدی. آنجاق چؤره کدن سونرا نورو
علی نین کاغیذ بوستا آپارماغی خانین یادینا دوشدو. خان نؤکری چاغیریب
سوروشدو و نؤکر جاواب وئردی کی، هله کتلی بوستان قایتما ییب. خان
نورو علی نین بو قدره یوناماغینا تعجب اولدو و فیکرینه گلدی کی،
بلکه نورو علی کاغیذی بوستا سالیب اوزونو وئردی بازارا، چؤره کدن- زاددان
آیب یتسین و یبا اینکی بازارلیغی- زادی وار الله سین، بیز ساعات دا کتجدی.
نورو علی گلمه دی.

خان نؤکری چاغیریب دندی کی، گنتمسین بوستا ساری و گؤرسون، هاردا
قالدی نورو علی و نه باعث اولدو کی، بو قدره یوناندی. یاریم ساعات
کنچمیشدی، نؤکر قایدیب جاواب وئردی کی، کندلینی گؤره بیلمه دی. خان
چیخدی بالکونا و بیز پاپروس یاندیریب باشلادی وار- گل الله به به. داخی اونا
آشکار اولدو کی، نورو علی نین باشینا بیز ایش گلدی کی، بو قدره
یوناندی. خان بو فیکرده ایدی، پولیس یاساولو دایاندی قایی یا و خانى
گوزجک:

"سو" دئییبیدیر مننه اولده، آتام آب کی، یوخ
"یوخو" اؤیرتدی اوشاقلیقدا مننه، خواب کی، یوخ
ایلیک دفعه کی، "چۆرک" وئردی مننه نان دئمهدی
ازلیندن مننه "دوزدانه"، نمکدان دئمهدی

آتام، اختر دئمهبیدیر مننه، "اولدوز" دئییب او
سو دوناندا، دئمهبیب یخدی بالا، "بوز" دئییب او
"قار" دئییب، برف دئمهبیب، دست دئمهبیب "ال" دئییب او
مننه هئچواخت بیا سؤیلمه ییب، "گل" دئییب او

یاخشى خاطرلاییرام، یاز گونو آخشام چاغی لار
باغچانین گون باتانیندا، کی ایلیق گون یاییلار
گل دئیهدی، داراییم باشیوی ای نازلی بالام!
گلمه سن گر، باجیوین آستاجا زولفون دارارام

او دئمهدیر کی، بیا شانه زمن بر سر تو
گر نیایی بزمن شانه سر خواهر تو
بلی، داش یاغسادا گؤیدن، سن اوسان من ده بویام
وار سنین باشقا آنان، واردی منیم باشقا آتام

اؤزومه مخصوص اولان باشقا ائلیم واردی منیم
ائلیمه مخصوص اولان باشقا دایلم واردی منیم
ایسته سن قارداش اولاق، بیر یاشایاق، بیرلیک اندک
وئریبن قول- قول، بوندان سورا بیر یولدا گئدک

اولا، اؤزگه کولکلرله گرک آخمایاسان
ئانیا، وارلیغیما، خالقیما خور باخمایاسان
یوخسا گر زور دئیه سن میللتیمی خوار انده سن
گون گلر، صفحه چۆنر، مجبور اولارسان گنده سن

"دوقتور محمد تقی زهتابی"

او بوچاغی منیم اوچون عزیزلهدن آنا دایلم،
قوریتی ده وطن ائندن آنا دایلم!

سؤزلی نین نغمه سینده
روحوموزو جینگیلدهدن آنا دایلم!

منی آنا وطنیمین بوتون اوغول- قیزلاریلا
قوهوم ائندن آنا دایلم!

سن گؤزلره گؤرونمه یین بیر تئلسن کی،
یول اچمیسان کنچمشیمدن گله جه یه.

آنا یوردون اؤز روحونو کنچیریرسن-
یو نسیلدن او نسيله،

یو اورکدن او اوره یه.
اؤز دردیمی، سئوینچیمی

دوداغیما چاغلادانیم،
منی آنا وطنیمه، یو گونومو

صباحیما، دونیمه باغلادانیم.
ائى سسیمه سس وئره نیم،

سن ائی منیم وارلیغی
یئر اوزونه گؤستره نیم.

ائى شرفیم، ائی بایراغیم،
ائى "انامین کیتابی" ندا آدی قالان

دوغما ایکن اؤگنی اولان سیننه داغیم.
خطایی نین قیلینجیندا،

قوضولی نین غزلینده
بولۇولهنیب اوبخارلانان سؤز کسریم،

داغلاریمدان دامجی- دامجی سیزیب گلن اؤز
اثریم.

ائى بو گونو دایلم- دایلم
پارچالانان آنا دایلم.

سینه سینده اود قالانان آنا دایلم.
قاپیلارین آرخاسیندا

بوینو بوکوک قالان دایلم،
وار ایکن، یوخ اولان دایلم.

آیاقلاردا کیلیم، دایلم،
ووروشلاردا بیر قهرمان،

باریشلاردا هلیم دایلم.

"مرضیه" پونما سیندان.

"بختیار وهاب زاده"

من "چال" - دندیم، "اوجال" - دندیم،

من "وور" - دندیم، "قالدیر" - دندیم.

سؤز- هوچومدور، سؤز - حمله دیر،

بیرجه کلمه، بیر جومله دیر.

سن دیلده کی قودرته باخ.

جورآته باخ!

بیر جومله نی بیر کلمه یه سیغیشدیران

کلمه ده کی باریتا باخ!

یوز ایللرین الهیندن آریدیلیمیش

آریتا باخ!

دده لریم بو سؤزلرین آووونو گئییبیدیر.

اورکلری بو سؤزلرین وورغوسویلا دؤیونوبدور.

قالخان تاخیب "قالخ" سسینه،

ووروشوبدور "وور" سسینه.

آخی نییه دیشدیرک

بیزیم قورقود آتامیزین یاراتدیغی کلمه لری

باشقاسی نین کلمه سینده؟

نییه منیم آتام "مادر"،

نییه آتام "پدر" اولسون؟

بو دولاشیق تیجارتده

نییه منیم دوغمالاریم

اؤزگه سی نین تاپداغیندا حدر اولسون؟

نییه یادین بهمزینه "بال" دئمهلی؟

اؤز آشیما "یال" دئمهلی؟

نییه منیم آنا دایلم

گلمه دیلین قارشى سیندا

تیتیم- تیتیم تیتیمه لی؟

نییه دوغمام یاد اولمالی،

اؤز سؤز لریم اؤز دایلمدن قووولمالی؟

هئچ گؤردونمو توراغایی

قارغا کیمی "قا- قا" دئییه؟

هئچ گؤردونمو سیغیرچینی

سرچه کیمی چوککوله یه؟

سؤزلرین ده، میللت کیمی

اؤز ازملی صیفتی وار.

هر کلمه نین اؤز چؤهری، فیطرتی وار.

دیشنده یاد سؤزونه اؤز سؤزونو، اؤز لهجه نی،

صیفتینی دیشیرسن تانیمیرام اوندا سنى.

آنلامیرام فیطرتین نه؟ صیفتین نه؟

گؤیشه ینده سن اؤزگه نین سؤزلرینی،

صیفت تاخدین صیفتینه...

سن تو یوردون اؤز بالانین اوجاغینا.

آتان سنى بو اوجاغا اؤولاد دوغوب،

سنسه گیردین اؤزگه سی نین قوجاغینا.

هر اولوسون

ان قییمتلی ثروتیدیر آنا دایلی.

اؤولادلاری یئر اوزونه سیلنسه،

پرن- پرن دوشنلرین وحدتیدیر آنا دایلی.

بو دونیانین هانسی اوزاق بوچاغیندا سسلنرسه،

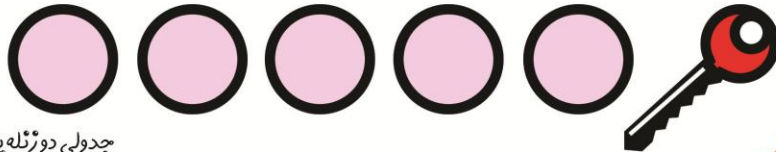
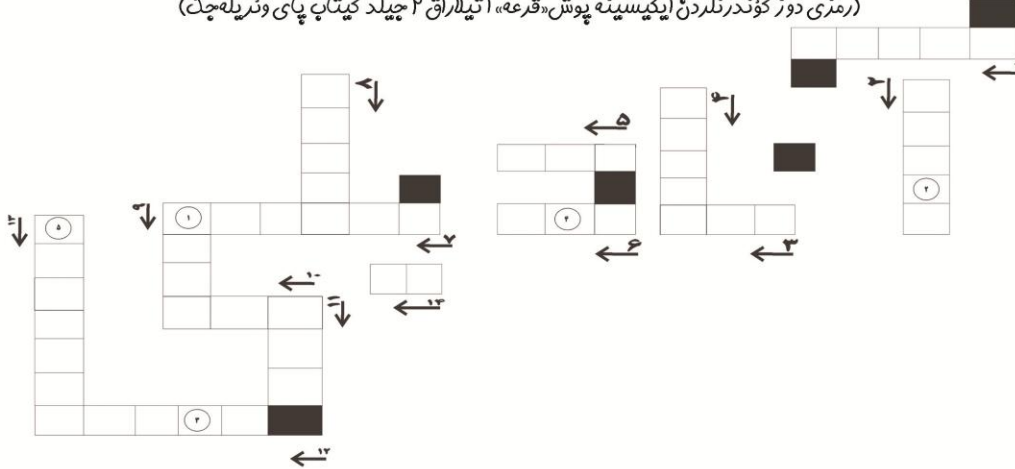
یاریس

۱. گۆیدن دوشر سینماز، اودا دوشر یانماز، سویا دوشر باتماز.
۲. "معنی" تورکجه؟
۳. آتیلا، بو تورک امپراطورلوغونون خاقانی اولموشدور.
۴. اورمو گؤلونون آدلاریندان (جزیره لریندن) بیرى. (— دلغى)
۵. آلدیم بیر دنه، آچدیم مین دنه.
۶. تورکجه ده «هم» آنلامین یئتیرن اک (پسوند). اؤز نک: (هم زبان = دیل —)
۷. آذربایجانین آلدیم بازار و دیلچی لریندن؟
۸. ایراندا بیرینجی لر شهرى آدلانان؟ (سوندان اوخو)
۹. "قانون" تورکجه؟
۱۰. نجه دیل بیلن نجه اینسان دیر — دیلین بیلیمین نجه اینسان دیر!
۱۱. بۆیوک بیر حیوان آدی؟
۱۲. تورکلرین سایین و بۆیوک بیر شاعیری؟
۱۳. میاندا بین اصیل و اسکی آدی؟
۱۴. بابک قالاسینین آدی؟

سایین اوخوچولار جدولین رمزینی گۆندرمک ایله پیتریم یاریشیمیز (مسابقه) قاتیلین ✓

(رمزی دور گۆندرنلردن ایکسیسینه پوش «قرعه» آتیلاراق ۲ چیلد کیتاپ پای وئرله چک)

جدولی دوزتله ییز: احسان سلماسی

مدرسان شریف

هنگام ثبت نام با در دست داشتن

بن تخفیف داخل نشریه، از ۵٪

تخفیف ویژه مدرسان شریف برای

مخاطبان نشریه نیز بهره‌مند شوید

اؤزل
انديريم
(تخفیف ویژه)

يازىلماغا گنتديينيزده درگى نين

ايچيندهكى انديريم بنو الينيزده

اولماقلا، مدرسان شريفين دنيز

درگيسى نين اوخوجولارى اوچون ۵٪

اؤزل انديريميندن يارارلانين

کارشناسی ارشد و دکتری

آدرس: اورمو - گوئی خيام - خيام فلکھ سی ایله دانش چهارراهی نین آراسی - ۵ اینجی کوچه

مدرسان شریف تیکینتی سی

: ۰۴۴۱ - ۲۲۵۵۹۳۸ - ۹